

BİÇEMBİLİM VE ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ BAĞLAMINDA DEDİKODU SÜTUNLARINA YÖNELİK BİR İNCELEME*

Firdevs Karahan**

Özet

Günlük gazetelerde dedikodu içerikli haberlerin yer aldığı magazin sayfaları dilbilimsel yönden incelenmemiş bir metin türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı ortamda bulunmayan kişi hakkında paylaşılan bilgi olarak dedikodu, kişiler arası iletişimin ortak bir şekli durumundadır. Sözel ya da yazılı, doğrudan ya da bir iletişim aracıyla gerçekleştirilen bağlamlar yakın çevremizdeki insanlar hakkında bilgi aktarma kanallarıdır. Günümüzde görsel/yazılı kitle iletişim araçları ile bu insanlara politikacılar, modeller, aktörler, TV gösteri dünyasında yer alan insanlar, atletler ve diğer ünlüler de eklenmiş durumdadır (Schely-Newman 2004). Bu çalışma bağlamında Türkiye’de yayınlanan gazetelerden bazılarında yer alan dedikodu sütunları, biçem bilimsel incelemesinin yanı sıra eleştirel söylem çözümlemesi yönünden incelenmiştir. Dedikodu sütun yazarlarının farklı biçeme sahip olması beklentisine karşın yapılan inceleme sonucunda bu sütun yazarlarının neredeyse aynı biçem bilimsel özelliğe sahip olduğu görülmüştür. Eleştirel söylem çözümlemesi bağlamında Bergmann’ın (1993) dedikodu içerikli etkileşimin temel üçlüsü – dedikodu yapan, hakkında dedikodu yapılan kişi ve dinleyici kitlesi - Fairclough (1995) tarafından görsel/işitsel kitle iletişim araçlarında yer alan metinlerin incelenmesinde temel nokta olarak görülen ‘kimlikler’e uyarlanmıştır. Bu uyarlama şu şekilde özetlenebilir: dedikoduyu yapan kişi = dedikodu sütunu, hakkında dedikodu yapılan kişi = seçilen ünlüler, dinleyici kitlesi = okuyucular. Bu uyarlamanın yer aldığı dedikodu sütunun işlevi, topluluğun bireylerine, topluluğun normlarını ve değerlerini hatırlatmaktır (Levin ve Arluke 1987). Eleştirel söylem çözümlemesi bağlamında yapılan incelemenin temel savı, kullanılan belirli dilsel yapılar yoluyla okuyucuya sunulan ideoloji-güç arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılabileceğidir. Yapılan inceleme sonunda dedikodu sütun yazarı yazdığı sütun yoluyla, kendisine toplumsal normların koruyuculuğu görevini biçtiği, bu görevi yerine getirmek üzere ünlülerin yaptıklarını sergileyerek, olması ya da olmaması gerekenleri bir çeşit ders şeklinde satır aralarında verdiği ortaya çıkmıştır. Her iki bağlamda yapılan inceleme sonucu, dedikodu sütunlarının hem sözel hem de yazılı metinlerin özelliklerini taşıdığı ayrıca resmîyet dışı biçemin daha fazla hakim

* Uluslararası V. Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2006, Cilt: 23, Sayı: 1, ss. 89-118

** Yrd.Doç.Dr., Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Başkent Üniversitesi

olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle sütun yazarları ağırlıklı olarak konuşma dilinin özellikleriyle yazılı bir metin oluşturmaktadırlar.

Abstract

Gossip columns about celebrities published in daily newspapers are a genre type not sufficiently studied from the point of linguistics. Gossip as information about an absent person, which is shared among people, is a common way of communication. Contexts which are formed by either oral or written, directly or by a means of communication are channels conveying information about people around us. Today celebrities such as politicians, models, actors/actresses, people at TV show programs, athletes and others have become a part of our social network through the media (Schely-Newman 2004). Within the context of this paper, gossip columns published in some Turkish daily newspapers are analyzed from the point of stylistics and critical discourse analysis (CDA). Although different gossip columnists are expected to have different styles, the results of this research show that they have almost the same style. From the point of critical discourse analysis, Bergmann's (1993) basic triad of gossip interaction – gossiper, gossipee and audience – is applied to “identities”, seen by Fairclough (1995) as a major issue to be addressed in analyzing media texts. This application can be summarized as: gossiper = the column as persona, gossipee = selected celebrities, audience = readers. The function of gossip column where this application is found is to remind the society members of the social norms and values (Levin and Arluke 1987). The basic idea of analysis from the point of CDA is that the relation between power and ideology presented the readers through selected linguistic features can be found out. As a result of this study, the columnists are found to see themselves as the protector of social norms; in order to carry out this task, he mentions between lines what should or should not be by showing what a celebrity did. Another result of this analysis is that these texts have the features of both oral and written texts; moreover, they have informal style. In other words, the columnists create these written texts by using the features of oral texts.

I. Giriş

Aynı ortamda bulunmayan kişi hakkında paylaşılan bilgi olarak dedikodu, kişiler arası iletişimin ortak bir şeklidir. Ancak bir ortamda sadece bir bilgi olarak sunulan şey, diğer bir bağlamda dedikodu haline dönüşebilmektedir. Aktarımın yapıldığı bağlam ile aktarımın konusu, bazen olumsuz olarak nitelendirilebilecek dedikodu ile bilginin yasal olarak paylaşılması arasındaki sınırı çizmektedir (Ben-Zeev 1994; Bergmann 1993; Brenneis 1989; Spacks 1985). Kötü ününe rağmen, dedikodu toplumsal değerlerin devam ettirilmesi, grubun

sınırlarının belirlenmesi ve bilginin yönetilmesi konusunda bir araç olarak işlev görmektedir (Gluckman 1963; Merry 1984; Paine 1967, Schely-Newman 2004'de).

Yazılı ya da sözel, doğrudan ya da bir iletişim aracıyla (mektuplar, telefon, elektronik posta gibi) gerçekleştirilen kişiler arası bağlamlar, herhangi bir kişinin yakınları, arkadaşları ya da tanıdıkları hakkında bilgi aktarma kanallarıdır. Bununla birlikte, şu andaki görsel/yazılı kitle iletişim araçları çevremizdeki insanların sayısını çoğaltmakta; politikacılar, modeller, aktörler, TV showlarında yer alan kişiler, atletler ve diğer ünlüler çevremizdeki bu halkaya dahil olmaktadır (bkz. Drucker ve Cathcart 1994). Gerçek insanlar ya da hayali karakterler “arkadaşlarımız” haline gelmekte, bu arkadaşlarımızla toplum-üstü ilişkiler sürdürmekteyiz. Bu ilişkiler, bizleri, onlar hakkında - kimlerle görüşüyorlar, neler yapıyorlar şeklinde - ilgili detaylara yöneltilmektedir (Gamson 1994). Bu amaçla “imaj” olarak gösterilenin ötesinde bilgi arayışı, ünlülerin takip edilmesinde katılımcıları gerektirmektedir (Tolson 2001). ‘Paparazzilik’ ya da ‘magazin muhabirleri’ olarak adlandırılan bu kişilerin yaptıkları araştırma, çoğu zaman ünlülerin bilgisi dahilinde olmadan, onlarla ilgili her tür bilgiyi içermektedir. Bu bilgiye onların kamuya açık ya da özel dünyalarındaki her tür davranışı da dahildir (Scannel 2001). Dedikodu sütunları, ünlülerin ‘gerçek yaşantıları’na ilişkin ‘gözetleme deliği’ olarak, çoğu zaman kendilerinin onayı alınmadan, onlarla ilgili bilgi aktarımını sağlamaktadır. Öte yandan, bu sütunlar, yönlendirilen, kamuya açık olarak sunulan, böylelikle ‘yokluğunda bir kişi hakkında konuşma’nın ötesinde, bazı durumlarda da ünlülerin kendi istekleriyle yazılmasını istedikleri bilgileri de içermektedir. Ayrıca bu sütunlar kişiler arası gerçekleştirilen sözel dedikodudan birkaç yönüyle ayrılmaktadır. Karşılıklı konuşmalarda gerçekleşen dedikodu nitelikli konuşmalarda kişiler arasında belirli bir düzeyde tanışıklık bulunmaktadır ve bu konuşmaların getireceği risklere katlanmak durumundadırlar. Bu sütunların okuyucuları durumunda olan sıradan insanlar içinse, hakkında dedikodu yapılan kişiler toplumsal çevrelerinde bulunmayan kişilerdir. Böylelikle, dedikodu içerikli konuşmalara bizzat dahil olmamakta, böylelikle olası riskleri taşımamaktadırlar (Blum-Kulka 2000; Gamson 1994).

Dedikodu bilgidir. Özel ve kişisel bilgiler görsel/işitsel iletişim araçlarının da ilgisini çekmektedir. Dedikodu ile skandal (Gluckman 1963, Schely-Newman 2004'de) arasındaki ilişki, günümüz ünlülerinin cinsel hayatlarıyla ilgili hikayelerinde incelenmiştir (örneğin pop star Michael Jackson’ın devam eden hikayesi, bkz. Hinerman 1997). Politikacıların özel hayatları ulusal ve uluslararası merak uyandırmaktadır. Örneğin ABD eski Başkanı Clinton ile Monica Lewinsky arasındaki ilişki dünya çapında irdelenir hale gelmiştir (Sparks ve Tulloch 2000). Bu tür olaylar medya tarafından skandal olarak değerlendirilerek, gazete başlıklarına

taşınmış, hakkında pek çok program yapılmış, yazılar yazılmıştır. Lull ve Hinerman (1997) tarafından belirtildiği gibi, medya skandalları tanımı itibariyle pek çok anlama sahiptir, bu nedenle, belirli bir skandalın incelenmesi, diğer skandallarla karşılaştırılması, bazı davranışlara yandaş ya da karşıt davranışların, ahlaki değerlerin yeniden değerlendirilmesine yol açmaktadır. Dedikoduya benzer şekilde, medya skandalları da toplumsal değerlerin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte, skandalların medya tarafından ele alınış biçimi çalışılmış ancak dedikodu sütunları aynı boyutta çalışılmamıştır. Bunun gerekçesi olarak dedikodunun değerlendirici yönünün bulunması, bu nedenle nesnel özelliğe sahip olması ve ‘gerçeğin’ dedikodu ile çok az ilgisinin bulunmasını göstermek mümkün müdür? Dedikodu ile haberin arasındaki, ciddi bilgi ile sıradan bilgi arasındaki fark, topluma yönelik olarak çıkarılan gazetelerdeki özel bölümler olan dedikodu sütunları için geçerli gerekçeleri açıklayabilir (Levin ve Kimmel 1977).

İsrail görsel/işitsel kitle iletişim araçlarında yer alan dedikodu sütunlarını inceleyen çalışmasında Schely-Newman (2004), bu sütunların genellikle ünlülerin alışveriş alışkanlıkları, seyahatleri, akşam yemekleri ve eğlenceleri hakkında olduğunu belirttikten sonra, ünlüler olarak modelleri, görsel/işitsel kitle iletişim mensuplarını, atletleri, ve bu insanların kuaförleri, moda danışmanları, eşleri ve evcil hayvanlarını konu edindiklerini söylemiştir. Bu insanların, İsrail’in küçük bir ülke olması nedeniyle, her an her yerde karşılaşılacak insanlar olduğunu da belirten Schely-Newman, bu insanların dedikodu sütunları dahil, görsel/işitsel kitle iletişim araçların da görünmelerinin bu insanlara olan talebi artırdığını belirtmektedir. Amerika’da yayınlanan gazetelerdeki dedikodu sütunları (Levin ve Arluke 1987; Levin ve Kimmel 1977; Levin ve diğ. 1988) ile İsrail’de yayınlanan gazetelerde yer alan dedikodu sütunları arasında çok büyük farkların da olmadığını vurgulayan Schely-Newman, tek farkın ünlülerin bağımlılık, homoseksüellik ve çocukları içeren skandallar gibi olayları yayınlamak konusunda kendilerine sansür koyduklarını ifade etmiştir. Bu sütunlarda yer alan olayların, geleneksel davranış biçimlerinden daha çok günlük yaşantı örnekleri olduğunu, zararlı değil ama ilginç olduğunu ve ‘küçük kurallar hakkında küçük konuşmalar’ olduğunu vurgulamıştır (Levin ve Arluke 1987: 125). Bu sütunları hazırlayanlar arasında aynı kişiler ve olaylar hakkında yazdıklarından dolayı, yapı, biçim ve dedikodu sütununda yer alan hikayenin dili ile farklılıklar yaratmaları gerektiğini belirten Schely-Newman, bu sütunların aynı zamanda belirli kültürel değerleri ve pratikleri gösteren metinsel özellikleri olduğunu belirtmiştir.

Dedikodu sütunlarındaki dil kullanımının hem sözel hem de yazılı söylem özelliklerini gösterdiği varsayılırsa, sözel ve yazılı söylemler arasındaki genel farklara bakmak yararlı

olacaktır. Her iki söylem arasında keskin çizgiler çizmek çok zor gibi görünse de belirlenen özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

	Sözel söylem	Yazılı söylem
1. Üretim biçimi	<p>a. Üretimin hızı ve biçimi nedeniyle, sözel söylem önceden planlanarak, organize edilerek yapılmamaktadır.</p> <p>b. Sözel söylem metni, bir şekilde kayıt altına alınmadığı sürece uçucudur. Her şeyi ile mükemmel olmayan bu metnin her zaman düzeltilecek bir özelliği bulunmaktadır. Ayrıca anlamı tartışılabilir durumdadır.</p>	<p>a. Yazma daha yavaş bir etkinlik olduğundan, yazarlar düşüncelerini daha karmaşık, birbirleriyle bağlaşıklık ve iç içe geçmiş bir şekilde daha fazla sözcük ve yapısal özellikleri kullanarak üretirler.</p> <p>b. Yazılı metinler geçici değildir. Bu nedenle tekrar geriye dönülüp incelenebilir, düzeltilebilir. Pek çok taslak çalışmadan sonra son haline getirilen bu metinler, bir ortamdan diğerine taşınabilir. İletilmek istenen anlam genellikle yazar tarafından açık bir şekilde verilir.</p>
2. Bağlamsal özellikler	<p>c. Sözel söylemin katılımcıları aynı zamansal-uzaysal bağlamda yer almaktadır. Böylece iletişim karşılıklı izlenebilir, dinleyenin dönütü anında alınabilir ve bağlamsal ipuçlarından (vücut dili ve mimiklerden, ses tonundaki değişikliklerden, duraklamalardan, tereddütlerden) dinleyenin düşüncesinin ne olduğu anlaşılabilir. Sözel söylemde birbirinden bağımsız, değişken konu başlıkları bulunabilmektedir. Duraklamalar, düzeltmeler söz konusudur.</p>	<p>c. Yazılı metinler, hitap edilen kitlenin katkısı ya da bağlamsal ipuçlarından çıkarım yapılamayacağı için bağımsızdır. Yüz yüze etkileşimde olduğu gibi ortak bir durum yoktur. Durum, metin tarafından yaratılır. Sözcükler anlamları taşır. Oysa sözel metinlerde anlam, dil dışı öğelerle de iletilir. Yazılı metinler mantıksal bir düzen içinde, içerik olarak yoğun bir tarzda yazılırlar.</p>
3. Dilsel özellikler	<p>d. Konuşma dilinin tümce düzeni, yazılı dilinkinden daha az yapılandırılmıştır. Örneğin, konuşma dili tamamlanmamış tümceler, bir başka deyişle sözcük öbekleri, kesik kesik, devrik ve/ya daha kısa tümcelerden oluşur.</p> <p>e. Üst dil belirticileri (metalingual markers) daha az kullanılır. Belirticilerin yerine daha çok “hımm, hıı, eh” vb. dolgu sözcükler ile “ama, fakat” vb. mantıksal bağlantıları gösteren bağlaçlar kullanılır. Sesletim özellikleri yönünden ise kısaltmalar, bireysel ya da diyalektik sesletimler söz konusudur.</p>	<p>d. Ölçünlü dil özelliklerine göre yazılı dilde tümceler, yan tümceleriyle birlikte daha uzun ve daha iyi yapılandırılmış tümcelerdir.</p> <p>e. Üst dil belirticileri, öbekler arasındaki ilişkileri göstermek üzere daha çok kullanılır. Örneğin, zaman gösteren, mantıksal bağlantıları gösteren bağlaçlar sıklıkla kullanılır. Sözcükler, şiirsel, retorik vb. özel kullanımlar dışında, ölçünlü dil yazım kurallarına göre yapılır.</p>
4. Diğer	<p>f. Konuşma bir toplum içinde yaşayan birey tarafından kendiliğinden edinilir. İnsanlar yazmaktan çok konuşmayı tercih ederler. Toplum içinde yaşamak için bireyler daha çok konuşmaya ihtiyaç duyarlar.</p>	<p>f. Yazma, başka biri tarafından bireye öğretilir. İnsanlar yazma eylemi olmadan da yaşamlarını sürdürebilirler.</p>

Tablo 1. Nunan 1993; Georgakopoulou ve Goustos 1997; Omaggio 1986; Ur 1996'dan derlenmiştir.

Ayrıca dedikodu sütunlarının resmiyet dışı biçeme (informal style) sahip oldukları düşüncesinden hareketle resmiyet dışı biçemin özelliklerini kısaca belirtmek de bu sütunların incelenmesinde yararlı olacaktır. Resmiyet dışı biçemin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

a. Resmiyet dışı biçimde kullanım sıklığı yüksek olan sözcükler (resmi ve teknik olmayan) kullanılmaktadır. Daha çok argo, uğraş dil (jargon), yasak sözcükler (taboo words) gözlenmektedir. Diyalektik kullanımlar ile örtmece sözcüklerin kullanımı resmiyet dışı biçimde yaygındır.

b. Eksiltili yapı, devrik, daha az karmaşık, kısa tümce kullanımı gözlenmektedir. Daha çok etken tümce yapılarına rastlanmaktadır. Edilgen yapı kullanım sıklığı daha azdır.

c. Özellikle yabancılara hitaplarda, ikinci tekil şahıs zamirini (sen) kullanarak seslenmenin yaygın olduğu gözlenmiştir. Buna ek olarak ikinci tekil şahıs iyelik eki {-I)n} kullanımı yaygındır.

d. Sesletim özellikleri arasında, özellikle son ünlünün uzatılması söz konusudur.

e. Resmiyet dışı biçem daha çok etkileşimseldir. Dikkatli bir planlamayı gerektirmez. Söylenenler arasında bağlaşıklığa ve bağdaşıklığa çok dikkat edilmez.

f. Konuşma başlıkları ya da konuları daha güncel, herkesi ilgilendiren konu başlıklarıdır.

g. {-DIr} genellikle düşürülmektedir.

h. {-mIş} konuşanın, söylediklerinden kendisini ayrı tuttuğu ya da alay durumunda kullanılmaktadır. {-mIşmIş} ise sözlü dil kullanımında sıklıkla gözlenmektedir. {-mIştI} ve {-DIyDI} genellikle diyalektik durumu göstermektedir.

ı. {-yor} ve {-Ir} resmiyet dışı biçimde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sesletim boyutunda ise {-yor} /yo/ şeklinde söylenmektedir.

i. İkinci çoğul şahıs eki olan *siz*'in kullanımı daha azdır. Ancak duruma ve katılımcıların arasındaki resmiyet derecesine göre bu durum değişmektedir.

j. Kiplikler konusunda ise konuşmanın bağlamına bağlı olarak {-mEII} daha çok zorunluluğu, yasağı göstermek üzere kullanılmaktadır.

k. {-EbII} ve olumsuzluk eki {-mE} resmiyet dışı biçimde sıklıkla gözlenmektedir.

l. Emir tümcelerinden başlayıp değişik soru şekilleriyle devam eden düzlemde kullanımlar resmiyet dışı biçimde yer almaktadır. Örneğin “gel”, “gelin” ile başlayıp “gelebilir misin?”, “gelebilir misiniz?” şeklinde kullanımlar resmiyet dışı biçimde gözlenmektedir. Ancak “gelebilirler miydi?” gibi bir ifadeye rastlanma sıklığı ise son derece düşüktür (Kocaman 1992).

Bu çalışma bağlamında basın-yayın organlarında yayınlanan metinlerin incelenmesinde Fairclough (1995:5)'in Eleştirel Söylem Çözümlemesi (EŞÇ) yönünden öngördüğü 'kimlikler' temel olarak alınmıştır. EŞÇ'ne getirilen farklı yaklaşımların (bkz. Büyükkantarcıoğlu 2001) yanı sıra Fairclough'ın (2005) en son yaklaşımında söylem, soyut anlamıyla, bütün toplumsal süreçlerin bir parçası olarak görülmektedir. Ancak toplumsal süreçler aynı zamanda birer söylem olarak görülmemektedir. Soyut toplumsal yapılarla, somut toplumsal olaylar arasında göreceli bir ilişki vardır. Bu ilişki, toplumsal hareketlerin yerleşik şekilleri olarak toplumsal pratiklerle yönlendirilmektedir. Toplumsal yapılar ve olaylar göstergesel parçalara sahiptir, bir başka deyişle, her toplumsal yapının ve olayın kendine özgü göstergesel parçaları bulunmaktadır. Bu parçalar içinde dil yoluyla, dağınık bir şekilde kimlikler stratejiler halinde sunulmaktadır. Toplumsal pratik olarak ele alındığında, görsel/yazılı basın yayın organlarında (Fairclough 1995: 2) sunulan kimliklerin nasıl yapılandırıldığı EŞÇ yardımıyla ortaya çıkarılabilir (Fairclough 1995: 58). Basılı yayın organlarından olan gazetelerde yayınlanan dedikodu nitelikli sütunlarda da kimlik sunumu yazar-hakkında yazılan kişi-okuyucu üçgeni içerisinde yapılmaktadır. Bu üçgeni Bergmann (1993)'ın dedikodu içerikli metinlerin klasik üçlüsüne aktardığımız zaman dedikoduyu yapan kişi = dedikodu sütunu, hakkında dedikodu yapılan kişi = seçilen ünlüler, dinleyici kitlesi = okuyucular şeklinde bir denklige ulaşmak mümkün olmaktadır. Bir başka deyişle metnin kendisi dedikoduyu yapan kişi, hakkında dedikodu yapılan kişiler ünlüler, dedikoduyu dinleyen kitle ise okuyuculardır.

Kişiler arasında *sözel* olarak gerçekleştirilen dedikodu kültürel bağlamlarda, sınırlı da olsa, araştırılmış olmasına karşın (Thornborrow ve Morris 2004; Goldsmith 1989, 1990; Karahan 2005), yazılı kitle iletişim araçlarında yer alan dedikodu sütunlarının özellikleri pek araştırılmamıştır (Schely-Newman 2004). Türk gazetelerinde yayınlanan dedikodu sütunlarının bir metin türü olarak incelemesi bu çalışma bağlamında yapılacaktır. Resmîyet dışı biçemin hakim olduğu bir metin türü olarak değerlendirilerek, ayrıca hem sözel söylem hem de yazılı söylemin bazı özelliklerini taşıdığı varsayımından yola çıkarak bu metinler biçim bilimsel yönden sözcüksel ve sözdizimsel düzlemde incelenmiştir. Çalışmanın ikinci ayağını ise eleştirel söylem çözümlemesi yönünden Bergmann (1993)'ın dedikodu içerikli metinlerin klasik temel üçlüsü – dedikodu yapan, hakkında dedikodu yapılan kişi ve dinleyici kitlesi – Fairclough (1995:5) tarafından görsel/işitsel kitle iletişim araçlarında yer alan metinlerin incelenmesinde temel nokta olarak görülen 'kimlikler'e uyarlanması oluşturmaktadır (Schely-Newman 2004). Bu uyarlamının yer aldığı dedikodu sütunlarının işlevi ise topluluğun bireylerine, topluluğun normlarını ve değerlerini hatırlatmak şeklinde

ortaya konulmuştur (Levin ve Arluke 1987: 125). Bu çalışma bağlamında kültürel olarak bu işlevin yerine getirilip getirilmediği ve varsa başka işlevlerinin olup olmadığı araştırılmıştır.

II. Yöntem

Bu çalışma bağlamında Akşam, Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet, Vatan ve Sabah gazetelerinin yayınladığı ekleri Aralık 2004-Ocak 2005 tarihleri arasında taranmıştır. Yerli ve yabancı (sinema, müzik, vb. ile uğraşan) sanatçılar, sporcular, zengin iş adamları, modeller, politikacılar, vb. gibi kişilerin özel hayatları, aileleri, yaptıkları vb. hakkında yayınlanan ve yazarın görüşünü içeren 18600 sözcüklük 94 yazı çalışmanın bütüncesini oluşturmuştur. Öncelikle bütüncü sözcüksel ve sözdizimsel düzlemde biçem bilimsel yönden incelenmiştir. Eleştirel söylem çözümlemesi yönünden ise Schely-Newman (2004)'ın - dedikoduyu yapan kişi = dedikodu sütunu, hakkında dedikodu yapılan kişi = seçilen ünlüler, dinleyici kitlesi = okuyucular - uyarlamasının dilsel yönden nasıl sunulduğu, bu sütunların yerine getirdiği işlevler üzerinde durulmuştur.

III. Çözümleme

3.a. Biçem bilimsel çözümleme

3.a.1. Sözcüksel düzlemde

Dedikodu sütunlarında kullanılan sözcükler, resmiyet dışı biçemin özelliklerine uygun olarak sıklığı yüksek olan, resmi ve teknik olmayan sözcüklerdir. Bir başka deyişle, günlük dilde kullanılan sözcükler dedikodu sütunlarında ağırlıklı olarak yer almaktadır. Dedikodu sütun yazarı, günlük konuşma dilinde kullanılan sözcükleri, bazen sesletim özelliklerini de koruyarak yazısına aktarmaktadır. Bir başka deyişle konuşur gibi yazmaktadır (Örnek 1-5).

Örnek 1: “Gönül Yarası”na gittik ... (Filmin bitiminde) Sevgilimle buluştuk. Ona doğru “*Öğhō*” diye koştuk ve hicranlı eski Türk filmlerinden arak bir jestle elimize alınımıza götürüp oturduğu masaya kendimizi bıraktık. Söyle bakalım *sevgiliiiiim*; tutkulu bir aşk mı, yoksa şefkat midir bize en gereken? ... (Tuba Akyol, Milliyet Cumartesi, 15 Ocak 2005).

Örnek 2: ...Türk deprem uzmanları, televizyon kanallarının haber stüdyolarına *avdet edip*, “fetva” vermeye başladılar. Her spikerin ağzında da aynı soru: “Bu deprem, Marmara

depremini tetikler mi?”. Hani insanın birazcık şuuru olunca, “Yok canım Hint Okyanusu *neré*, Marmara Denizi *neré*” diye düşünüp, alakası bile yoktur diyebiliyor.... (Armağan Çağlayan, Hürriyet Kelebek, 29 Aralık 2004).

Örnek 3: Yılbaşı gecesini evde geçirdim, *ohhh* çok da iyi ettim. Kanal kanal dolaştım da yılbaşı ekranları *pek yavandı valla*. ... Onun dışında benim beklediğim fıstık-i musiki Beyonce'nin CNBC-E'deki Londra konseriydi. ... *Aaa* böyle Beyonce olmaz! Elbiseler çok sıradan, saçlar darmadağın, Sahne desen bomboş, show *falan hak getire*... Sinirden kudurdum. ... *Ey* Beyonce hayranları! İyisi mi siz sakın Beyonce Konser DVD'sini almayın, hayal kırıklığına uğramayın! (Ayşe Özyılmazel, Günaydın Sabah, 3 Ocak 2005).

Örnek 4: ...(Rahmi Koç hakkında) Özetlersek: Böyle dünya seyahati mi olur? Madem gitti burada işi ne? Ve de... “Böyle yolculuğu babam da yapar” demeye getiriyorlar... *Be kardeşlerim... Be dostlarım...* (Turgay Noyan, Aktüel Pazar Sabah, 2 Ocak 2005).

Örnek 5: ... Evli olmak durumu *kurtarmıyo*, sadece kuşku topraklarının üzerine tül perde çekiliyor (Yapılması planlanan ‘He’s a lady’ programı hakkında) ... (Onur Baştürk, Pazarvatan, 2 Ocak 2005).

Günlük konuşma dilinde konuşma başlığına, katılımcılara, duruma göre değişse de argo sözcük (hatta hoş olmayan sözcük ya da sözcük gruplarının) kullanımı bulunmaktadır. Konuşma dilinin özelliklerinin gözlemlendiği yazılı metinler olan dedikodu sütunlarında argo (ya da hoş olmayan) sözcük kullanımına yönelik örnekler (6-11) aşağıda verilmiştir.

Örnek 6: ... Ben daha ortalarda “*damgalı eşşşşsek*” gibi gezmezken, yeni tanıştığım birisinin “Ne iş yapıyorsunuz” sorusuna, kendime bir hava vererek “Televizyoncuym” derdim.... (Armağan Çağlayan, Hürriyet Kelebek, 29 Aralık 2004).

Örnek 7:Geçen gece bizi kapıdan uğurlarken yine elindeydi sepeti. “*Sepetlemek*” dedikleri bu herhalde dedim çıkarken. Evine de “Sepetçiler Kasrı” diyeceğim bundan böyle. (Sezen Aksu hakkında) (Pakize Suda, Hürriyet Cumartesi, 1 Ocak 2005).

Örnek 8: ...Programa Yeni Yıl ekinin yazısı da eklenince demek oluyor ki Ebru Çapa Köşekotaj Atölyesi, günde iki yazı *attırıyor*. Yeni yıla girerken özgüven cilalamak adına kendi omzumuzu şöyle bir sıvazlayıp, “Afferin sana çalışkan yumurcak” diyelim ve hatta *cılığını çıkartalım*: Bu *şişko* kendiyile gurur duyuyor! Neyse işte... (Ebru Çapa, Hürriyet Cumartesi, 1 Ocak 2005).

Örnek 9: ...Fırtınalar, ters havalar kollanılır, ticaret rüzgarları kullanılır ve de fırtına mevsimi geçsin diye mutlaka aylarca kalınacak bir yer *sotalanır*...Bu tür seyahatleri herkes kesesine ve *meşrebine* göre tekneyle yapar ... (Rahmi Koç hakkında) (Turgay Noyan, Aktüel Pazar Sabah, 2 Ocak 2005).

Örnek 10 En *kodum mu oturturum*, üstüne bir de ağlarım: İbrahim Tatlıses. (Ayşe Özyılmazel, Sabah'la Günaydın, 31 Aralık 2004).

Örnek 11: Ankaralı seyyar bir bilet satıcısı ağaçlık bir alanı mesken tutmuş. Civardaki tüm güvercinlere de yem niyetine dayanmış müshil ilacını. *Circır olan güvercinler* yoldan geçen herkesin tepesine ediyor, bunu bir mesaj olarak algılayan vatandaşlar da soluğu hemen yanı başında duran piyangocunun yanında alıyorlarmış. (Ender Mermerci hakkında) (Barış Kocaoğlu, Akşam Çilek, 27 Aralık 2004).

Bu çalışma bağlamında sözcük düzleminde gözlemlenen bir nokta da dedikodu sütun yazarının kendi ürettiği sözcükleri kullanmasıdır (Örnek 12-19).

Örnek 12: “Gönül Yarası”na gittik ... (Filmin bitiminde) Sevgilimle buluştuk. Ona doğru “Öğhō” diye koştuk ve hicranlı eski Türk filmlerinden *arak* bir jestle elimize alnımıza götürüp oturduğu masaya kendimizi bıraktık. ... (Tuba Akyol, Milliyet Cumartesi, 15 Ocak 2005).

Örnek 13: (Nuran Devres) Reyting *canavariyesi* (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 28 Aralık 2004).

Örnek 14: Bu hafta böyle, yani “ortaya karışık”. Çünkü genel ruh hali bu: Ödemelerde YTL ve eski TL zaten birbirine girmiş durumda, eski ateistler – laikler ise artık toplumun “*uhrevizasyon*” süzgeçleri, keza bir de depremde ölenlere saygı duruşu yapılmadığı için “Hani Avrupalı’yдық” diyebilen grotesk zihniyetler var. (Onur Baştürk, Kırmızı Hat, Pazarvatan, 9 Ocak 2005).

Örnek 15: ...Amiplere bir örnek de Popstar yarışmalarına binlerce insanın gitmesi. Tıpkı bir amip gibi beslenecekleri bir ortama yönelmeydi bu. Ayrıca BBG'den türeyen yarışmalarda insanların yüzer gün hapis hayatını gönüllü kabullenmesi de *amipleşme* değil de nedir? (Buket Aşçı, Pazarvatan, 9 Ocak 2005).

Örnek 16: ... Yeşim Salkım Paris'teki yuvasını bırakıp (nedense) yurda döndü ve çeşitli *röportajlamalar* vesilesiyle feministliğinden, yaşadığı o sade apartman dairesinden, kadın köşe yazarlarının üzerine çullanmasından dem vurdu. ... (Onur Baştürk, Pazarvatan, 16 Ocak 2005).

Örnek 17: ...Bu yakınlarda evde *partilemek* istiyorsanız ve arşivdeki toplamalar Boney M ‘Sunny’den ileri tarihe geçmiyorsa mecburen ilgileneceksiniz günü yakalamak adına... (Kutlu Özmakinacı, Hürriyet Pazar Keyif, 26 Aralık 2004).

Örnek 18: ...Nilüfer’in yeni albümünde “Woman in Love”ın Turkish *versiyonlamasını* dinlemiş falan filan ... (İlhan Uçkan, Milliyet Cumartesi, 1 Ocak 2005).

Örnek 19:Michael Jackson ya da halkımızın üstün espri yeteneğini yansıtan deyişleriyle “*Maykılcaksın, maykılmayacaksın*”ın dört CD ve bir konser DVD’sinden oluşan The Ultimate Collection başlığı altında bir toplama albümü çıktı. (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 30 Aralık 2004).

Dedikodu sütun yazarlarının biçimine ilişkin gözlenen bir başka nokta ise yabancı sözcük kullanımıdır (Örnek 20-28).

Örnek 20: ...Çok iyi düşünülmüş, çok iyi kurgulanmış, dünya televizyonlarında son yılların en iyi ‘*unscripted*’ yani ‘senaryosu olmayan’ draması (The Apprentice)... (Cengiz Semercioğlu, Hürriyet Kelebek, 28 Aralık 2004).

Örnek 21: ...Nilüfer’in yeni albümünde “Woman in Love”ın *Turkish* versiyonlamasını dinlemiş falan filan ... (İlhan Uçkan, Milliyet Cumartesi, 1 Ocak 2005).

Örnek 22: ...Sosyete de son yıllarda yükselen *trend* olan takı işinde, bir Tansa Mermerci Ekşioğlu’nun bir de onun (Bilgün Dereli) adı en tepede... (Bülent Cankurt, Sabahla Günaydın Pazar, 2 Ocak 2005).

Örnek 23: Mesela bir ayakkabı *dizaynırı* olsam, yarattığım modeli Türkiye’de önce ve bir tek ona (Hümeyra) giydirirdim kuşkusuz... Ve Hümeyra çok büyük oyuncu olduğunu bir kez daha suratımıza çarptı işte, son bölümdeki Semra Hanım *tradıyla*...(Şebnem İyınam, Akşam Pazar, 2 Ocak 2005).

Örnek 24: (Clup)AUF, aslında yaptığı “*event*”lar ile İstanbul’un en iyi üç elektronik müzik kulübünden biri. (M.Nedim Koca, Akşam Çilek, 31 Aralık 2004)

Örnek 25: Eskiden Hande Yener kopyası olarak gezmek makbuldu, şimdi ise Gülşen. Minyon tipli bu kızların “*dress code*”u şöyle: Düşük belli (paçası katlı) kotlar, sivri topuklu siyah çizmeler, göğüsleri ortaya çıkararak dar *body*ler, dudaklara muhakkak parlaticılar ve çoğu zaman da en minisinden bir kot etek. (Onur Baştürk, Kırmızı Hat, Pazarvatan, 9 Ocak 2005).

Örnek 26: ... Ve bir Oktay Kaynarca güzellemesi. *Ex-Kurt* “mafya dizileri yerine bunalım yönetmenlerin eşcinselliğe özendiren filmlerinde mi oynayalım” buyurdu. ... Ya

eşcinsel demeci ya da Yaşar Alptekin gibi hidayete ererken çekilmiş “*Islamic*” pozlar. (Onur Baştürk, Pazarvatan, 16 Ocak 2005).

Örnek 27: ... Yazın Bodrum *beach*'lerinde zencilere benzeyene kadar yanan (Eda) Taşpınar kışın da solaryum salonlarından çıkmadı... (Bülent Cankurt, Life +, Sabah Günaydın, 31 Aralık 2004).

Örnek 28: ... En “*Oh my god*”: Banu Alkan'ın kırmızı Versace donu. (Ayşe Özyılmazel, Sabah Günaydın, 31 Aralık 2004).

Bu metinlerde yabancı sözcükleri Türkçe sesletim kurallarına göre yazılmış şekilleriyle de görmek olasıdır (Örnek 29 – 31).

Örnek 29: Sezen Aksu hınzırlığı taşıyan sözler ve bigudilerle uzanmış bir ekabir Emel, “Umurunda mı dünya” tavırlarıyla Tayni (Tiny) kılıklı bir köpeğe jambon mambon yediriyor... (Ebru Çapa, Hürriyet Cumartesi, 25 Aralık 2004).

Örnek 30: ... Emrah burada pişirdiklerini orada *Holivut*'a servis edecek kadar geliştirmiş bir adam. O buralı bir çalışan. “Biz de yapabiliriz” demeniz yetmez, bir de yapacaksınız! Emrah bunu yapanlardan. Çünkü *şovbizinis* zor bir alandır. Karşınızdaki kitle “şımarık”tır... Emrah, olması gerektiği kadar sıcakta, olması gerektiği kadar kavruk doğmuş, sicim gözlü, beyaz gülüşlü bir esmer, her salonun *cantisi*, yüreğimin Anteplisi... Emrah Yücel sevgili, yetenekli, can bir kardeşimdir. Ne olacaksa iyi kardeşler sayesinde olacak. (Yılmaz Erdoğan, Hürriyet, Yeni yıl, 1 Ocak 2005)

Örnek 31: ...Nilüfer'in yeni albümünde “Woman in Love”ın Turkish *versiyonlamasını* dinlemiş falan filan ... (İlhan Uçkan, Milliyet Cumartesi, 1 Ocak 2005).

3.a.2. Sözdizimsel düzlemde

Sözdizimsel düzlemde ilk inceleme dedikodu sütunlarında yer alan eksilteli ve devrik yapıların kullanım sıklığına yönelik olarak yapılmıştır. Resmîyet dışı biçemin bulunduğu bu metinlerde bulunan tümce sayısı 1598'dir. Bütüncü içerisinde eksilteli yapı kullanım sıklığı %10,2, devrik tümce kullanım sıklığı ise %12,26'dır. Bu verilere bakıldığında bu metinlerin sözcüksel düzlemde her ne kadar sözlü dil kullanım özelliklerine göre yazılsa da sözdizimsel düzlemde yazılı dil özelliklerinin de ağırlıklı olarak gözetildiği söylenebilir. Bu bulgu gazetelerde yer alan metinler olarak dedikodu sütunlarının belli bir denetimden geçtikten sonra basılmasına bağlanabilir.

Bu düzlemde dikkat çeken bir başka nokta ise dolaylı anlatımın kullanımınıdır. Bu anlatım biçimi Türkçe’de {-mİş} ya da bir başkasının söylediklerini ‘o.... dedi/diyor’ şeklinde aktaran dilbilgisel yapı ile gerçekleştirilmektedir. Dedikodu sütun yazarı duyduklarını aktardığı sütununda ayrıca kendisinin bizzat şahit olduğu ünlülerle ilgili olayları hem kendi gözünden hem de onlarla yaptığı konuşmaları aktararak yazmaktadır (Örnek 32-33).

Örnek 32: ...Birbirinden ünlü mankenlerin yanı sıra cemiyet hayatının önemli isimlerinin podyuma çıktığı defilenin ardından Ertan, çarpıcı açıklamalarda bulunmuş. ... Eğer bir şeyin olmasını istersem, ondan asla vazgeçmem” demiş. ... Bu arada Ertan’a sadece sosyetikler değil sanat dünyasının ünlü isimleri de uğramaya başlamış. Bunlardan biri de Seda Sayan’mış. Ancak çiçeği burnunda modacı Sayan’a sahne kostümlerini değil günlük kıyafetlerini tasarlıyormuş. ... Cırcır olan güvencinler yoldan geçen herkesin tepesine ediyor, bunu bir mesaj olarak algılayan vatandaşlar da soluğu hemen yanbaşlarında duran piyangocunun yanında alıyorlarmış ... Ender Mermerci’nin çıkışta kapısına dikilen biletçi, ilk başta ısrarlı bir tutum sergilemiş. Ama Ender Hanım seri halde bilet almış. Bu arada etraftaki hanımlar da “Türkiye’nin en zengin kadınlarından biri bilet aldığına göre vardır bir bildiği” mantığını yürütmüş olsalar gerek, onlar da kuyruğa girmişler. Böylece satıcı iki dakika içinde yüzlerce bileti satıp erkenden evinin yolunu tutmuş. (Barış Kocaoğlu, Akşam Çilek, 27 Aralık 2004).

Örnek 33: Doç.Dr. Erdem Tezel’e yaptırdığı estetik ameliyatının parasını ödemediği konuşulan Sema Çelebi’ye bir dokundum bin ah işittim! Doktoruna ateş püsküren Çelebi, Marmara Üniversitesi doktorlarından olduğu için Tezel’e güvendiğini, ancak operasyon öncesinde gözlerinin yanındaki kırışıklıkları neşter kullanmadan, endoskopi yöntemi ile gidereceğini söyleyen Tezel’in bunun aksini yaptığını söylüyor. Çelebi, operasyon sonrası uyandığında gözlerinde dikiş olduğunu ve kulağının yanının da kesildiğini fark etmiş. Dostlarına, “Doktoru tanımadan estetik ameliyatı olmak cinayettir” diye telkinlerde bulunan Çelebi, bu sefer kendisinin de yanıldığını belirtiyor. ... Hatta Fethi’nin sevgilisi bir ara alt kata inip, anne-baba Pekin’e “merhaba” dedi. Masayı terk ettikten sonra, Pekin çiftinin Fethi’nin sevgilisi hakkında “Çok iyi, çok şeker” şeklindeki yorumlarını duydum. Yeni sevgilisiyle üst katta dudak dudağa oturan Fethi, galiba bu sefer kendisine, ailesinin de onayladığı bir sevgili bulabildi. ... Güzel Sanatlar Reklam Ajansı’nın ortağı Alinur Velidedeoğlu, yılbaşı gecesi yeni sevgilisi Kate Walters’ı İstanbul sosyetesindeki arkadaşlarıyla

tanıştırdı. Herkesin ortak fikri, Velidedeoğlu'nun İngiliz sevgilisinin, 2002' yılında boşandığı Amerikalı eşi Sarah Bennet'in neredeyse birebir kopyası olduğu yönündeydi. Anlaşılan Velidedeoğlu, bebek yüzlü, sarışın kadınlardan hoşlanıyor! Yeni yıla yeni sevgilisiyle Park Şamdan'da giren Velidedeoğlu, ardından Walters'la baş başa Nişantaşı sokaklarında arz-ı endam eylediler. (Bülent Cankurt, Sabah'la Günaydın, 4 Ocak 2005).

Alt ve üst değişmeler (low and high varieties) arasında gizli kaydırım yapılmaktadır. Bir başka deyişle alt değişme resmîyet dışı biçimin hakim olduğu günlük sözel dil kullanımını, üst değişme ise resmî biçimin hakim olduğu ölçünlü dil kullanımını kapsamaktadır. Yukarıda da sözü edildiği gibi, dedikodu nitelikli sütunlardaki dil kullanımında her ikisine de rastlamak olası görölmektedir. Yazar bir yandan konu başlığı durumundaki kişilerin (bazen kendisinin de) söylediklerini, yaptıklarını vb. alt değişkenin dilsel kullanımıyla aktarmakta, diğer yandan gazeteci kimliğinin gerektirdiği dili yani üst değişkeyi de kullanmaktadır. Bunu gerek sözcük seçimi boyutunda gerekse kurallı tümce yapısını kullanarak yapmaktadır (Örnek 34-37).

Örnek 34: “Gönül Yarası”na gittik....(Filmin bitiminde) Sevgilimle buluştuk. Ona doğru “ÖğhÖ” diye koştuk ve hicranlı eski Türk filmlerinden arak bir jestle elimizi alnımıza götürüp oturduğu masaya kendimizi bıraktık. Söyle bakalım sevgiliiiiim; tutkulu bir aşk mı, yoksa şefkat midir bize en gereken? Nedir, nedir bu hayatın anlamı? Hepimiz hayallerimizin kurbanı mıyız, yoksa neyiz? Bize derdin, çilenin, kahpe feleğin filmini çekebilir misin Abidin? “Filmi beğenmişsiniz siz” dedi. Güldük, ağladık, film gayet güzel, Timuçin Esen yakışıklı bir “eser”... Mutlu son! (Tuba Akyol, Milliyet Cumartesi 15 Ocak 2005).

Örnek 35:Ama ağzını açıp da “Yapicem, edicem” falan demeye başlayınca büyü bozuluyor (Demet Akalın) (İlhan Uçkan, Milliyet, 8 Ocak 2005)

Örnek 36: ... Fakat mecburen takip ediyorum işte – nedir bu CHP'nin başına gelenler? Deniz Baykal kendine münhasır tuhaf bir adam. ... Öte yanda partinin genel başkanlığına oynayan Mustafa Sarıgül var ki onun da tek derdi var: Başbakan olmak ... Kiminle olacak, ekibinde kim olacak, başbakan olup da ne yapacak falan. Boş laf. Adam istiyor. Başbakan olacak. Takmış kafayı bir kere. Otomobiline “06 CHP 356” diye plaka da taktırmış. Yok 356, “356 milletvekiliyle Ankara'ya geliyorum” demekmiş de, bilmem ne! ... (Tuba Akyol, Milliyet, 9 Ocak 2005)

Örnek 37: Kanal D'nin sevilen dizisi "Yabancı Damat"ın oyuncularını, Gaziantep'in düşman işgalinden kurtuluşunun 82. yıldönümü kutlaması nedeniyle önceki akşam Dedeman Otel'de düzenlenen geceye katıldı. Gecenin en dikkat çeken ikilisiyse Erdal Özyağcılar ile dizide kızını canlandıran Nehir Erdoğan'dı. Özyağcılar'ın kıvrak figürleri karşısında şaşkına dönen Erdoğan, "Erdal abi beni resmen uçurdu. Mükemmel dans ediyor" dedi. ... Jinekolog Alp Nuğoğlu ile aşk yaşamaya başlayan oyuncu Zeynep Tokuş, önceki akşam sevgiliyle İstanbul gecelerindeydi... İkilinin neşesi gazetecilerle karşılaşınca kaçtı. Tokuş zoraki bir gülümsemeye basın mensuplarına poz verirken, Nuğoğlu ise sinirli bir şekilde yüzünü çevirdi. (Kubilay Gecelerde, Hürriyet Kelebek, 27 Aralık 2004)

Alt ve üst değişiklerin kullanımı yoluyla metin içinde iki ses oluşturulmaktadır. Bu iki sesin oluşturulmasıyla ortaya çıkan bir başka stratejide, dedikodu sütun yazarı, aktardığı olaylarla (reported events) kendi arasında mesafe oluşturmaktadır. İki sesi kullanarak aynı zamanda, olayın aktarılması (reporting events) ile kendisi arasında da bir mesafe oluşturmaktadır. Üstelik her iki durumda da oluşturduğu mesafeyi değiştirmekte de bu stratejiyi kullanmaktadır. Böylelikle bu mesafe, sezdirilen eleştiri ile alay arasında bir durum yaratmaktadır (Bauman 1992; Briggs ve Bauman 1992). İçerik ile biçim arasındaki ayrılık, tıpkı bir bireyin hareketi ile bütün toplum arasındaki uyumsuzluk gibi, alay durumunu ortaya çıkarmaktadır (Dascal ve Weizman 1987). Dolaylı anlatımın kullanımı sonucu ortaya çıkan öznelliğin etkisi, dedikodu sütun yazarının sözcüklerinde çizildiğinde ve metinlerarası imalarla karşılaştırıldığında, gözle görünür hale gelmektedir, bir başka deyişle sütun yazarı "bunları ben söylemiyorum/yapmıyorum, ben sadece olayı aktarıyorum" şeklinde sezdirimde bulunmaktadır. Böylelikle, aktarılan sözcüklerle, okuyucular içeriğin sorumluluğunu, aracıdan yani sütun yazarından sözcüklerin sahibine aktarmaktadır (Irvine 1996). Yazarın kim olduğuna, bir başka deyişle sözcükleri oluşturanın kim olduğuna bakmaksızın (Goffman 1981), okuyucu, ünlü(nün yaptıklarına, vb.) gülmektedir.

Örnek 38'de "en" sözcüğünün ölçünlü dil dışı kullanımı görülmektedir. Ölçünlü dilde bu sözcükten sonra sıfat ya da zarf kullanımı gerekirken, burada genellikle ad öbeğinin ya da bir tümcenin getirilmesi ile derecelendirme yapılmaktadır. Günlük sözel dil kullanımında resmiyet dışı biçimin bir özelliği olarak da görülebilecek bu kullanım bu sütunlarda karşımıza çıkmaktadır. Sözcük öbeklerinin bu şekilde eşdizimliliğinin kırılması, alay ve eleştiri yapmak üzere kullanılmaktadır.

Örnek 38: En Geyik Yazı – Şu 2004 nur olsun, gelen gideni aratmasın bana çokook hayrı dokunmuşluğu vardır. Ben de kendisini anmak, hafiften suyunu çıkartıp makara yapmak tonunda 2004’ün en’lerini seçiverdim. Eh eline kalemi alan en’leri seçerken benim neyim eksik yani... Ha unutmadan; herkesin yeni yılını kutlar, en iyi dileklerimden bir demet sunarım.

En ömür törpüsü: “Gelinim Olur musun?” Semranım.

En çit çit çitlamalık: Akademi Türkiye Özgür

En konu mankeni: özlem Yıldız

En düşmez kalkmaz bir Allah: armağan Çağlayan

En milli eğitime ibret: Savaş Ay’ın röportaj kızları

En refleksiz muhabir: Deniz Akkaya

En işini kıvıran: Ebru Akel

En abi: Savaş Ay

En slogan: Semranım’dan “olmaz olmaz, o-lamaz”.

En yıkılan dizi: Avrupa Yakası

En gidince başın göğe ereceği semt: Nişantaşı

En kaotik, travmatik mekan: Buzada

En hodri meydan: Asena

En kodum mu oturturturum, üstüne bir de ağlarım: İbrahim Tatlıses

En sakla sabrı gelir zamanı: Gelinim Olur musun? Sinem

En geyik muhabbet: Benim şu an yaptığım muhabbet (Ayşe Özyılmazel, Sabah’la Günaydın, 31 Aralık 2004).

3.b. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

3.b.1.Dedikoduyu yapan kişi = dedikodu sütunu

‘Niçin’ sorusu hariç ‘kim, kiminle, ne zaman, ne yapıyor’ sorularının yanıtı olarak dedikodu sütunun içeriğini oluşturan dedikodu sütun yazarı, kişisel sesle yazmaktadır. Burada dedikodu sütunu (yazarı) sadece gözlemci değil aynı zamanda yorumcu kimliğini de sahiptir (Bell 1998). Sütun (yazarı) kendi kişisel görüşünü yansıtmakta, hakkında yazdığı kişi ile ilgili değerlendirmeleri okuruyla paylaşmaktadır (Örnek 39 - 41). Dedikodu sütunu (yazarı), kendisine ‘halkın gözü ve kulağı’ olarak rol biçmekte, yazdıklarına ilişkin tepkilerini de belirtmektedir.

Örnek 39: ...Neysel, kadınların yaşla ilgili böyle bir sorunu oluyor. Takvimle tutarsız bir ruh hali. Küçükken olgun kadın tribine giriyoruz, olgunlaştıkça çocukken yapmadığımız şeyleri yapmak için çocuklaşıyoruz. Birazcık çocuklaşmakta sorun yok tabii. Ama Ajda Pekkan gibi 50'yi aşmış 60'a yaklaşırken bir klipte üniversite öğrencisi kılığında dolanmak, kampusta arkadaşlara 'çak yapmak' bi'tuhaf. Aynı hal Nükhet Duru'da var. O hep göğüs çatalını gösterirdi ama şimdi giydiği dekolte kıyafetleri 17 yaşında kızlara giydiremezsiniz. Ve Nilüfer... Albümü çıktı ya , Nilüfer de ortalığa çıktı. Röportajlar, fotoğraflar... Yine hap aynı geyik: Hiç yaşlanmıyor. Nasıl da genç görünüyor. Gençlere taş çıkartıyor. Yıllara meydan okuyor. Nilüfer de yaşlanmadığını kanıtlamak için kendini jean'lere, kovboy çizmelerine vurdu. Eskiden nasıl da klasik giyinirdi. Bazen acıklı görünüyor yani. Gençlerden daha genç görünme çabası, ne bileyim, en basitinden: Acıklı! ... (Tuba Akyol, Milliyet Pazar 2 Ocak 2005).

Örnek 40: ...İstisnasız herkesin sevdiği kim var Türkiye'de? Sezen Aksu. Efendim Sezen'in son numarası "abajur imalatı". Evet abajur yapıyor. ... Hayır, yapan insan... Heves eder, boş bir zamanında bir tane yapar. Bununki öyle değil. Seri imalata geçmiş durumda. İki beste bir güfte arasına iki de abajur sıkışıyor. Zannedersiniz kapıda toptancı bekliyor da bizimki ona mal yetiştiriyor. Öyle bir sorumluluk hali. Bakın şimdi yazarken bile gülümsüyorum. Son günlerde icat ettiği bir şey var, elinde hasır bir sepetle geziyor evin içinde...Geçen gece bizi kapıdan uğurlarken yine elindeydi sepeti. "Sepetlemek" dedikleri bu herhalde dedim çıkarken. Evine de "Sepetçiler Kasrı" diyeceğim bundan böyle. Artık neredeyse uyumuyor diyebilirim. Sırf üretime ara vermek istemediğinden. Var böyle bünyeler, çalışmadan duramayan... Ama Türklerden az çıkıyor. Durmaya meyilli bir milletiz daha ziyade. Öylece durup bakmaya, oturmaya... Sezen azınlığa dahil. Onların da birincisi. Yakında kısacık uyku saatlerinde parmaklarından birini bir düzenek vasıtasıyla elektrik düğmesine bağlatabilir. Hiç olmazsa uykumda ışığı açıp kapatayım, boş durmayayım diye... (Pakize Suda, Hürriyet Cumartesi, 1 Ocak 2005)

Örnek 41: Demet Akalın'ın albümü çıktı biliyorsunuz... Ne albümün adını ne de albümden tek bir parçayı biliyorum. Merak etmedim hiç, nedense o sesini çıkarmadığı zamanlarda bana daha bir etkileyici görünüyor. Ama ağzını açıp da "Yapicem, edicem" falan demeye başlayınca büyü bozuluyor... Hele Posta'nın magazin eki Dolce'de (kimin çektiğini bilmediğim bu fotoğrafını) görünce, "Konuşmasından ya da söylediği

şarkılardan daha fazla, özel bir şey var bu kııda ama neden o kadar ‘kalın’ bir hali var” diye kendime sormadan duramadım. Ne dersiniz? Öpelim mi onu? ...

Özlem Yıldız sizce bu yıl evlenebilecek mi? Nişanlılık rekoru kırmaya kararlı mı? Hep nişanlı, hep evlenmek üzere... Ama Özlem her ne kadar ha bire nikah yollarından dönse de, aslında doğru davranıyor; evlenmek istediğini açık açık söylüyor. Hani “çocuk özlemi çekiyorum” diye uyduruk bahanelere gerek duymuyor. Sadece “zengin koca” diye tutturması kusur galiba. Tercihlerine baksanıza... “Yakışıklı erkek severim” diyenlerin ağzının payını verir cinsten. Öpelim de kısmeti bol olsun...

Ha, hazır aklıma gelmişken, Sezen Aksu neden acık acık şarkılar yapar ki? Kendime sordum, kendim cevap vereyim: “Dert ortak dildir, Allah’ın kulu birdir”. Ağlamalar tamamen duygusal yani... (İlhan Uçkan, Milliyet Cumartesi 8 Ocak 2005).

Dedikodu sütunlarında yazarlar, birinci tekil kişi ekinin (Örnek 42) yanı sıra birinci çoğul kişi ekini kullanarak (Örnek 43) yazmaktadırlar. Bu arada bu tür bir kullanım özellikle “insan” sözcüğünün (Örnek 44) hem üçüncü tekil hem de birinci çoğul kişi adılının yerine getirdiği görevi görecektir şekilde kullanılmaktadır.

Örnek 42: ... Modern Talking’in solisti Thomas Anders hakkında yazım için yeterince mail geldi zaten MT hayranlarından, daha fazlasına tahammül edebileceğimi hiç sanmıyorum... (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 30 Aralık 2004).

Örnek 43: ...Üç beş yönetmen dışında hiçbir film (ne yazık ki) yönetmeniyle, hele hele senaristiyle anılmıyor. Hülya Avşar’ın filmini gördünüz mü diyorlar, Ali Özgentürk’ün değil. ... Nitekim arkadaşım (Birol Güven) dizisinde de Pınar Altuğ gidiyor dizi hafifçe bir sarsılıyor, Tamer Karadağlı gidiyor: Güm! Ekibe gerçekten önem veren biri olarak belki o dönemde çıkıp da olup olmadık, abuk sabuk açıklamalar yapmasa, biz kendisini karşımızda her konuda ahkam keserken görmesek, belki de diziden bu kadar midemiz bulanmayacak. Alt tarafı bu bir dizi deyip geçeceğiz. Ama olmuyor, olmuyor. Bize izin vermiyor. (Elif Dağdeviren, Akşam Çilek, 27 Aralık Pazartesi).

Örnek 44: ... Belma Hanım’ın köpeğinin adını duyduğunda, bir kilo baklavanın üzerine üç kilo şeker daha eklenmiş de boğazına zorla dökülüyormuş hissine kapılıyor insan. Belma Hanım’ın neredeyse tuvalete giderken bile değiştirdiği şapkalarının insanın göz zevkinde yarattığı efekt ise iç ürpertiyor. ... “Kendimi Belma Hanım’da buluyorum” diyen hanım izleyicilerin evlerinde hangi renk şapkayla dolaştığını merak

edenlerin sayısı epey kabarıktır tahminimiz. ... Eve evlenmekten ziyade “yeni şov kapıları” açmaya gelmiş gelin adayları sadece Seval ve Selma değil muhakkak. Diğerleri de yavaş yavaş ortalığa döküleceklerdir, eminiz. (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 4 Ocak 2005).

Dedikodu sütun yazarı sütununda kendisi ile de alay etmektedir. Böylelikle okura kendisi ile ilgili bilgi de vermektedir (Örnek 45-47).

Örnek 45: ...Programa Yeni Yıl ekinin yazısı da eklenince demek oluyor ki Ebru Çapa Köşekotaj Atölyesi, günde iki yazı attırıyor. Yeni yıla girerken özgüven cilalamak adına kendi omzumuzu şöyle bir sıvazlayıp, “Afferin sana çalışkan yumurcak” diyelim ve hatta cılkını çıkartalım: Bu şişko kendiyile gurur duyuyor! ... Bu kadar teknik bilgi herhalde yeterlidir, dalağını yarmanın da lüzumu yok. (Ebru Çapa, Hürriyet Cumartesi, 1 Ocak 2005)

Örnek 46: ... Ben daha ortalarda “*damgalı eşşşşşek*” gibi gezmezken, yeni tanıştığım birisinin “Ne iş yapıyorsunuz” sorusuna, kendime bir hava vererek “Televizyoncuym” derdim.... (Armağan Çağlayan, Hürriyet Kelebek, 29 Aralık 2004).

Örnek 47: ...Valla içimizde, Sezen Aksu’nun bu sözleri bilhassa Emel için yazdığına ve çok ayıp eden zatın da “katula katula” vır vır vır konuşan biri olduğuna dair gaipten bir his var ama ben dedikodudan hiç mi hiç hazzetmeyen bir hanımefendi sanatçı, pardon gazeteci olduğum için kim olduğunu felan(!) hiç sormayın. Her şey bir yana, Çok Ayıp, lokum gibi bir albüm ... (Ebru Çapa, Hürriyet Cumartesi, 25 Aralık 2004)

3.b.2.Dinleyici kitle = okuyucular

Dedikodu sütun yazarı okuyuculara doğrudan seslenerek, onları dedikodunun bir parçası yapmaktadır. Detaylarla ilgili yazdıklarının arasına okuyucuya yönelik onların görüşlerini soran, detayları onların da bildiğini vurgulayan ifadeler serpiştirmektedir (Örnek 48 - 52).

Örnek 48: Ey ahali duyduk duymadık demeyin! Bu Yılmaz Erdoğan var ya Yılmaz Erdoğan, aşklımeşkli kadın erkek ilişkisinin oyununu yazmış. ... (Ayşe Özyılmazel, Günaydın Sabah, 27 Aralık 2004).

Örnek 49: Televole kültürünün yaratıcısı Can Tanrıyar’ı bilirsiniz. Karısı vardı Şafak. ... (Kazım Kanat, Aktüel Pazar, 26 Aralık 2004)

Örnek 50: 17 Aralık sendromu yaşadım, yaşadık hep birlikte. Ve grip ve ıslak ve soğuk ülkede bile ‘miş’li hayatlık yaşamaktan kaçındım. Son bir aydır ‘miş’li hayat yaşadım. Belçikalı Voice Male grubuyla yaptığı ‘akapella’ çalışması döneminden tanıştığımız Sertab Erener ile iki kelam söz edemedim. ... (Fikret Aydemir, Aktüel Pazar, 26 Aralık 2004).

Örnek 51: Demet Akalın’ın albümü çıktı biliyorsunuz. ... Ne albümün adını ne de albümden tek bir parçayı biliyorum. ... (İlhan Uçkan, Milliyet, 8 Ocak 2005).

Örnek 52: Benim de o gün, bakkalın akabinde, bu kızların, bütün o insanların Polat’ı ne çok konuştuğuna, nasıl olup da bu kadar çok konuşulan bir mevzunun aslında hiç konuşulmadığına kafam takıldı. Herkesin konuştuğu, manikürcü kızdan mafya babalarına kadar herkesin konuştuğu bir konu aslında tabuydu. Buyurun! Burası Türkiye! Herkesin konuştuğu tabularımız var bizim... “Devlet sırrı” etiketi gerçeği sumen altı ederken, bütün o sıklardan dizi dizi dizeler yapılması... Sizce de tuhaf değil mi?... Mafyanın romantize edilerek, tatlı, asil, iç gıdıklayıcı bir hale getirilmesi suretiyle gerçeğin önemsizleştirilip gözden uzaklaştırılması. ... Askerlik mevzusu mesela. Herkes bal gibi biliyor ki birçok insan askerliği nasıl ertelerim hesabı yapıyor bu ülkede. Ve buna rağmen bunun yazılması yasak ve çok ayıp. Evlilik öncesi cinsel ilişki meselesi de böyle ... (Ece Temelkuran, Milliyet Pazar 9 Ocak 2005).

Etkileşim arkadaşça bir tavırla, onlara kendi yorumlarını sunarak gerçekleştirilmektedir. Bir başka deyişle, dedikodu sütun yazarı okuyucularla karşılıklı sohbet eder gibi metnini yazmaktadır (Örnek 83 -84).

Örnek 53: Ey ahali duyduk duymadık demeyin! Bu Yılmaz Erdoğan var ya Yılmaz Erdoğan; aşklimeskli kadın erkek ilişkisinin oyununu yazmış. Hem de öyle izlemeye alıştığımız, “Arım balım, peteğim bilsem ki öleceğim yine seveceğim” tonlarında değil. Daaan! Diye, küüt diye. En gerçeğini en yaşadıklarımızı yazmış. Meğer aşk dediğin yedide neyse yetmişinde de aynı nakaratmış. Ben de saf saf bir yerden yırtarız sanıyordum. Yırtmak mırtmak yokmuş, bu iş baştan kokmuş işte. Salonca çok güldük halimize. ... Kendisini ağzımın suyu aka aka izledim, muhteşemdi. ... özellikle ilk sahneden sonra siyah pantolonunun üstüne çapraz bağladığı beyaz saten gömleğine bayıldım. ... Özetle başımıza gelen her şey... Önce tanışırsın, telefonda sabahlara kadar dünyanın en boş şeylerini konuşursun (burçlar, sevdiğin artistler, yemekler...)

hatta telefonda –‘önce sen kapat’ muhabbetini yaparsın ki, bu muhabbetin telefon şirketinden başka kimseye karı yoktur... Ne diyeyim; bitirdin bizi Yılmaz abi. (Ayşe Özyılmazel, Günaydın Sabah, 27 Aralık 2004).

Örnek 54: En Geyik Yazı – Şu 2004 nur olsun, gelen gideni aratmasın bana çook hayrı dokunmuşluğu vardır. Ben de kendisini anmak, hafiften suyunu çıkartıp makara yapmak tonunda 2004’ün en’lerini seçiverdim. Eh eline kalemi alan en’leri seçerken benim neyim eksik yani... Ha unutmadan; herkesin yeni yılını kutlar, en iyi dileklerimden bir demet sunarım. En ömür törpüsü: “Gelinim Olur musun?” Semranım. ... (Ayşe Özyılmazel, Sabah’la Günaydın, 31 Aralık 2004).

Birinci çoğul sesin kullanılmasıyla okuyucu da yazılanlara dahil edilmektedir (Örnek 55 – 57).

Örnek 55: ... Takımını, insana benzeten Del Bosque “İnsan önce emekler, sonra yürür ve sonra koşar” demesine rağmen, hem bizde hem İspanyol basınında hala manşet oluyor. İspanyol basını ise “Real Madridli futbolcular Del Bosque gelsin. Beşiktaşlı futbolcular ise gitsin diye oynamıyorlar galiba” diyerek olaya farklı bir açıdan bakıyor... Ve bize benzetilen ama bizden olmayan bu adam ya bizden iki gömlek üstün ya da Perez haklı. Bunu zaman gösterecek. Ama yaptığı veya yapacağı her şey ile gündem oluşturmaya devam edecek gibi... 125 (M.Nedim Koca, Akşam Cumartesi, 25 Aralık 2005).

Örnek 56: Bizimkinden bir sonraki jenerasyonun müzik dinleme isteğini uyandıran isim Michael Jackson oldu. Özellikle “Billie Jean” (hala en iyi 10 pop şarkısı listemdedir) ve “Beat It”in yer aldığı Thriller albümüydü Michael’ı bizde de zirveye taşıyan. Beş yaşından beri sahnelerde olmasına karşın “Pop’un Kralı” unvanını alması da bu albüm sayesinde olmuştur.Kısacası biz Michael Jackson’ı severdik.... (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 30 Aralık 2004).

Örnek 57: ... Bu konuda yazılmış yüzlerce yazıyı, hele “herkes 15 dakika ünlü olacak” tezli Andy Warhol eskilerini bir kenara bırakın. Semra Hanım pekala bizi temsil edebilir. Asker kızı, disiplin içinde yetişmiş, yetiştirmiş. Ya da öyle sanıyor... Semra Hanım’ın bize ne kadar benzediğini, kızanlarımız dahil, biraz serinkanlılıkla bakabilseler anlayacaklar. Onun Nene Hatun olduğunu iddia edecek değilim ama işte açıkça ortada, o bir Türk...Semra Hanım olayında ilgimizi yönlendirmemiz gereken daha önemli noktalar var. ... Okul, asker ocağı, cezaevi kimliksizleştirilmiş. Biz eti aile içinde

kesip kasaplara yolluyoruz. Sonra onlar, ellerinde şekillendirdikleri mahlukları yine bize, tepemize geri gönderiyor. Ne devr-i alem ama! (Barış Bardakçı, Akşam Çilek, 27 Aralık 2004 Pazartesi)

3.b.3.Hakkında dedikodu yapılan kişi = seçilen ünlüler

Dedikodu sütun yazarları ile hakkında yazılan ünlüler arasındaki ilişkinin doğası, dedikodu sütun yazarı ile okuyucu arasındaki farklıdır. Bir metin türü olarak dedikodu sütununun yapısı bazı sınırlılıkları içermektedir: kamuya yönelik bir araç olarak, dedikodu sütunları politik, ekonomik ve ideolojik konularda gazetecilik etiğine uymak durumundadır (Fairclough 1995: 48). Fairclough'un bulgusunun benzeri durumlar Türk gazetelerinde yer alan dedikodu sütunlarında da gözlenmektedir. Dedikodu sütununa konu olan ünlülerle dedikodu sütun yazarı arasındaki ilişki metinde bir şekilde belirtilmektedir. Bu ilişki yakın dostluk ya da tanışıklık düzeyinde (Örnek 58, 59, 61) olabileceği gibi yazarın daha önceden kişisel olarak tanımadığı ama hakkında yazdığı ünlünün ortaya koyduğu bir ürün dolayısıyla hakkında araştırma yapması (Örnek 60, 62) sonucu ya da sadece mesleğinin gereği olarak yaptığı iş sonucu (Örnek 63, 64, 65) ortaya çıkan bir bilgi olarak da dedikodu sütununun da verilmektedir.

Örnek 58: Ben onu (Azer Yaran) kaç yıldır tanıyorum? Hesabını yapmam zor şimdi. Tanışıklığımızın çok uzun yıllara dayandığı kesin. Aynı üniversitenin, aynı fakültesinin aynı bölümünde okuduğumuzu birbirimizi tanıdıktan sonra öğreniyoruz. ... (Gültekin Emre, Cumhuriyet, 30 Aralık 2004)

Örnek 59: ... Böyle güzel oynayarak! İddia ediyorum Hümeysra beni beş yaşımdan beridir taciz ediyor. Önce “Kördüğüm” parçasıyla girmişti hayatıma. Küçük dayım, bir türlü geçiremediği gençlik küskünlüğü yüzünden habersiz, apar topar Londra’ya gidip orada geçirdiği kaza sonucu hayatını kaybetmişti. İngiltere’ye gitmeden bir ay kadar önce de beni sık sık kucağına alıp mütemediyen Hümeysra’nın sesinden “Kördüğüm”ü dinletmişti. Beş yaşımdan beri aklıma kazılıdır o parça. ... Ve Hümeysra çok büyük oyuncu olduğunu bir kez daha suratımıza çarptı işte, son bölümdeki Semra Hanım tradiyla... Dayanamadım, kutlamak için telefona sarıldım. “Ne yaptığının farkında mısın Hümeysra” deyivermişim de “Yok canım, herkes bir şeyler yaptı ya ben de kenarından geçtim işte bir şeyler” demeye getirmez mi? Dilim tutulmuştu zaten az önce, bir kez daha tutuldu vallahi... (Şebnem İyınam, Akşam Pazar 2 Ocak 2005).

Örnek 60: ... 4 evlilik yapan Başbakan Schröder’i şu sıralar geçmek üzere, çünkü beşinci kez dünya evine girmeye hazırlanıyor. Yeni yenge adayı, komşu kızı sayılır: İran kökenli 28 yaşındaki Minu Barati. Sadece komşu kızı değil, bizim meslekten, yani medyadan: Televizyon yapımcısı. Tuhaf; Fischer nedense son yıllarda kalbini hep meslektaşlarımıza kaptırıyor: Üçüncü eşi bizdendi (Claudia Bohm), dördüncüsü de (Nicole Leske). Bir özelliği daha: Mutluyken kilo alıyor, kötü dönemlerinde zayıflıyor. 1.81 m boyundaki Fischer yine 110 kiloya yaklaştı. Bir ara 75 kiloya inmiş, hatta, uyguladığı rejimi anlattığı kitap (Kendime Yolculuk) bestseller olmuştu. (Erdal Şafak, Aktüel Pazar, 2 Ocak 2005).

Örnek 61: Yüzde yüz gerekmedikçe “Prenseler” ünvanını kullanmayan Esra Bereket Jah benim iyilik perimdir. Nerede, ne zaman buluşsak beni ilgilendireceğine inandığı röportajları önüme koyar. Örneğin yıllar önce Londra’da bulduğumuz bir davette “Bo Derek bende kalıyor. İstersen yarın bize gel, bir röportaj yap” demişti. O zaman Türkiye’de bile büyük süksesini olan Bo Derek’le sadece röportaj yapmadım arkadaşlığımız da hala devam ediyor.... (Leyla Umar, Pazarvatan, 9 Ocak 2005).

Örnek 62: ... Peki Yüksel Söylemez kimdir? Yetmiş dört yaşında emekli büyükelçi, ressam ve şair. Eh yaş ve konum itibarıyla pek kibar, saygıda kusur etmeyecek, beyefendi bir kişilik tabii. Hal böyleyken dan dun, “Yaşasın paşa keyfim, gerisini iplerim” parolalı günümüz dünyası ters gelmiş. Tutmuş görgüsüzlük çağına döşenivermiş. Adabı muaşeret’i bir bir izah etmiş. Sokakta, toplum içinde, sinemada, sofrada, davette, yolculukta, evlilikte nasıl davranılmalı, neleri asla yapmamalı. Üstelik öküzlük pardon görgüsüzlük seviyenizi ölçmeniz için de konu sonlarına testler konuşlandırmış. Çözün, halinizi görün derim... (Ayşe Özyılmazel, Sabah’la Günaydın, 5 Ocak 2005).

Örnek 63: ...Jinekolog Alp Nuğoğlu ile aşk yaşamaya başlayan oyuncu Zeynep Tokuş, önceki akşam sevgilisiyle İstanbul gecelerindeydi... İkilinin neşesi gazetecilerle karşılaşınca kaçtı. Tokuş zoraki bir gülümsemeyle basın mensuplarına poz verirken, Nuğoğlu ise sinirli bir şekilde yüzünü çevirdi. (Kubilay Keskin, Hürriyet Kelebek, 27 Aralık 2004).

Örnek 64: ...Ocak ayı başında Amerika’ya gidecek olan Kazaz, önceki gece yeni sevgilisiyle Beyoğlu sokaklarında objektife takıldı. Ancak flaşların patlaması üzerine ne yapacağını şaşırarak genç, bir arkadaşının arkasına saklanmaya çalıştı. (Cenker Tezel, Hürriyet Kelebek, 27 Aralık 2004).

Örnek 65: Geçtiğimiz gece Etiler Şamdan’daydım ... Çevredekilerin bakışlarına aldırmadan dakikalarca dans eden ikiliden Kazaz’ın, mini eteğini sıyırdığına da şahit oldum. Eğer

o gece yaşananlara bakıp ikili arasında bir ilişki var dersem, Kazaz'ın beni hemen yalanlayacağını biliyorum. Ama gördüklerim arkadaş boyutunu biraz aşmıştı. ... (Kubilay Keskin, Hürriyet Kelebek, 31 Aralık 2004).

Ortaya çıkan yazı, ünlülerin tanınma ihtiyacı ile halkın bu ünlülerin “gerçek” kişiliklerini öğrenme isteği arasında bir uzlaşdır aslında. Dedikodunun getirdiği saygınlığı zedeleyici risk, basılan bilgi ile ilgili açık ya da örtük doğrulama ihtiyacını doğurmaktadır. Dedikodu sütun yazarı, saygınlık değeri konusunda sadece ünlüler tarafından sağlanan bilgileri kabul edemez. Doğrudan kendisinin tanıklığında ya da başka kişilerden, kaynaklardan ünlüler hakkında duydukları ile ünlülerle ilgili detayları doğrular nitelikte bilgiler aktarır (Örnek 66-68).

Örnek 66: Ne kadar ayıp dedim kendi kendime, oturdum iki satır yazdım o kınamalı ruh haliyle. Olmasa bile, bir hayat paylaşmışlık var, kısa ya da uzun. Karı-kocalığın en mahrem anlarını paylaşmışlık güvenmişlik var. Efe ve Zeynep Özal'dan bahsediyorum. Zamanında birkaç arkadaş ortamını paylaştığımız ve ilişkilerini takdirle andığımız ikiliden. Öyle sakın, zarif ve birbirlerine saygılı gözükten çiftten. Karı-koca olmak, resmen olmasa bile bir hayat paylaşmış olmak çok ama çok özel bir durumdur. Olur, her ilişki biter. Ama bunu afişe etmek... (Elif Dağdeviren, Akşam Çilek, 31 Aralık 2004).

Örnek 67: ...Bir basketbolcunun Türkiye kavramına ne kadar katkıda bulunduğunu anlamak için “google”a girmek faydalı ve yeterli oldu ... Fakat Mehmet'e “google”da gösterilen ilgi, alaka, onun geçmişiyile ilgili değil bugünüyle ilgilenmemiz gerektiğini ortaya koyuyor. Onun fotoğraflarına bakınca Mehmet'in topa olan yatkınlığı hemen ortaya çıkıyor. ... (Yalçın Granit, Hürriyet, 1 Ocak 2005).

Örnek 68: ... Ben ne yapsam şimdi? İnternette kabaran duygulara yüreğini kapayacaksın önce. En iyi başlangıç, resmi CV'si, yani hayat-faaliyet künyesi Feryal Hanım'ın. Bu künyeler nesnel, donuk, veri yığıdır. Ama size çok şey anlatır; bazı CV'ler aman Tanrım, ne kalabalıktır! Baştan okuru uyarırım! Karşımızda sıradan bir insan yok!... (Orhan Bursalı, Hürriyet, 1 Ocak 2005)

Okurun ilgisini çekebilmek için, dedikodu sütun yazarları bilginin kaynağı olarak ilişkilerini sürdürürken, ünlülerin sırlarını ortaya çıkarmakta, davranışlarını eleştirmekte, ünlülerin başlarına gelen olaylarla alay etmektedirler (Örnek 69 – 71).

Örnek 69: Nazan Öncel yıllardır ilk kez iş yapıyor, seyirci topluyor, para kazanıyor. Ben onu selülitli tombul bacaklarını hiç çekinmeden sergilediği şortlu yıllarından, boynundaki (yıldızlı) star kolyesiyle hatırlarım en çok. Benim Türkiye’de kendime has bir aşkla sevdiğim tek ama tek sanatçı Sezen Aksu olmasına rağmen, Nazan Öncel’e saldırılmasını, hele bunun yolunun Sezen Aksu hayranlığından geçmesini hiç anlamıyorum... (Şebnem İyınam, Akşam Pazar, 26 Aralık 2004)

Örnek 70: İstanbul gecelerinin yeni siması Deniz Berdan, geçtiğimiz gün katıldığı davette kıyafeti nedeniyle zor anlar yaşadı. Gecenin en güzel kadınları arasında yer alan ve kırmızı elbisesiyle dikkatleri üzerine toplayan Deniz Bardan, basın mensuplarının kendini görüntülediğini fark edince, iki yandan yırtmaçlı elbisesiyle frikik vermemek için çaba sarfetti. (Barış Kocaoğlu, Akşam Çilek, 27 Aralık 2004)

Örnek 71: İtalya yeni yıl arifesinde nelerle uğraşiyor diye bakınca ortaya fars boyutlarına girecek bir tablo çıkıyor. İtalyanlar’ın uzun süredir önemli konularından biri şarkıcı Al Bano’nun yeni eşi Loredana Lecciso. Al Bano’yu hemen herkes “Felicita” (Mutluluk) şarkısı ile hatırlar. Eski eşi Romina ile el ele göz göze söyleyip, vakti zamanında 5 çocukları ile mutlu bir tablo sergiledikleri günlerde bu şarkıları da çok meşhurdu. Al Bano benim İtalya’ya geldikten sonra santsal anlamda “Bunlar hala yaşıyor mu?” diye hayretle izlediğim eski şarkıcılar grubuna giriyor. Al Bano’nun son derece Katolik ve hatta belli ölçülerde mutaassıp sayılacak eski eşi Romina’dan sonra genç, güzel(!) ve sarışın halk kızı Loredana ile evliliği bütün fanlarını sevindirdi. Magazin basınına sevgilerini ve bu evlilikten olan 2 çocuklarını sergileyen çiftin yuvası da çatırdamaya başladı. Bu çatırdamanın şiddeti Loredana’nın televizyonda dönen şans ve baş döndürücü hızla yükselen şöhreti ile ilgili. Aslında niyetim burada banal evlilik dedikoduları vermek değil. Beni asıl hayrete düşüren, bu kadar banal, kaba, dans etmesini, yürümesini, konuşmasını bilmeyen, güzelliği “tombik sarışın kız” boyutlarında kalan bir insanın bir hiç üzerine kurduğu kariyeri... (Yasemin Taşkın, Roma, Aktüel Pazar, 26 Aralık 2004).

Dedikodu sütun yazarları hakkında yazdıkları kişilerin açıkça isimlerini bazen belirtmekten kaçınmakta, böylelikle ünlülerin “arkasından” dinleyici kitlesinin yani okurun ilgisini çekecek şekilde bir anlatım kullanmaktadırlar. Bazı yazarlar, toplumsal olaylarla ilgili “kendi” düşüncelerine yoğunlaşarak ünlüleri gözardı etmektedir. Bu sembolik gözardı etme, kişiler arası dedikodu etkileşiminin temelinde bulunan “yokluğunda kişiler hakkında

konuşma”nın (Blum-Kulka 2000) bir ilüzyonunu oluşturmaktadır. Bu da dedikodu sütunu ile bilgiyi işleme sürecine aktif olarak katılan okuyucu arasında samimiyetin düzeyini artırmaktadır. Bunu ünlülere “kulp” takarak, bir başka deyişle onlara lakap takarak gerçekleştirmektedirler. Korkusuzca ünlülerle dalga geçmek bazı dedikodu sütun yazarlarının özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Örnek 72 -74).

Örnek 72: Tesadüfen yakın akrabalarımı tanıdığım bir köşe yazarı geçenlerde yedi göbekten İstanbullu olduğunu yazdı. Değil. Ne yedi göbeği, İstanbulluğu bir kuşak önceye bile uzanmıyor. Peki ama niye, niye yedi kuşak İstanbullu olmak istiyor ki? 33 (Tuba Akyol, Milliyet Pazar 2 Ocak 2005).

Örnek 73: ... Aslında niyetim burada banal evlilik dedikoduları vermek değil. Beni asıl hayrete düşüren, bu kadar banal, kaba, dans etmesini, yürümesini, konuşmasını bilmeyen, güzelliği “tombik sarışın kız” boyutlarında kalan bir insanın bir hiç üzerine kurduğu kariyeri. Herkesin ağzını dolduran Lecciso fenomeni ile uzun süre ilgilenmedim. (Yasemin Taşkın, Roma, Aktüel Pazar, 26 Aralık 2004).

Örnek 74: Star’ın Interstar olmadan önceki dönemleri. Cem Özer’le milletçe yeni tanışmışız ... Cem Özer’e bir teşekkür borçludur. Onun açtığı yoldan ilerleyerek bayrağı milletin tepesine diken Semra Hanım da, elbette... Yaklaşık dört aydır “kendisi olmak” dışında hiçbir çaba sarf etmeksizin hemen her Türk’ün ismini duyduğu bir insan haline gelmişse Semra Hanım, yatsın kalksın Cem Özer’e dua etsin. ... Semra Hanımlar ölmez çünkü. İşin doğrusu “Bir Semra Hanım imitasyonu” ya da kısaca “Fake Semra” diyebileceğimiz Belma Hanım’ı izlemektense orijinalini izlemeyi yeğlerim. Ama bilmiyorum daha ne kadar nefret edebilirim Semra Hanım figüründen. Klişesinden. Bizzat kendisinden... (Atilla Aydoğdu, Akşam Pazar 2 Ocak 2005).

Dedikodu sütun yazarı, hakkında yazdığı ünlülerle karşılıklı konuşuyormuşcasına, günlük dilde yazarak her türlü konuşma eylemini (özür dilemek, söz vermek, rica etmek, vb.) yerine getirmektedirler (Örnek 75 – 79).

Örnek 75: Sayın Birol Güven - Doğrudur, böyle başlıklar atılır, benim de başıma geldi belki yüzlerce kez, Birol Bey kadar onayladığımı da söyleyemeyeceğim bu başlık terörünü. Ancak işte sevdiğim bir laf vardır: “Eski günahların gölgesi uzun olur” diye. “Söz gümüşse sükut altındır” diye filan... Çok konuşmanın riskleri vardır... Hepimiz düştük

o tuzaklara Birol Bey ... Siz yazın biz mümkünse keyifle izleyelim istiyorum. Memleketin önemli meseleleri arasında bir soluk olsun istiyorum, yeni bir mesele değil. İnsanları kırmak marifet değil, en azından benimkilerden biri değil. Varsa kırmaklık aşamasına gelmiş tümceler, başışlayın lütfen. (Elif Dağdeviren, Akşam Çilek, 31 Aralık 2004).

Örnek 76: ... Cici bir şey yani. (Cici demişken, Emel Hanım'dan özel bir istirhamım olacak: Allah kitap aşkına şu dakika başı taklidini yaptığınız tavşankulaklı ve önlüklü küçük kız çocuğunu şöyle bin yıllık bir teneffüse çıkarmanız mümkün müdür? ... (Ebru Çapa, Hürriyet Cumartesi, 25 Aralık 2004).

Örnek 77: Bazen Arif Sağ'ın gözyaşlarının Sinem'in gözyaşları kadar kıymeti yok mu acaba diye düşünüyorum? Ya da jüri üyelerinden Bige Daruga'nın zarif tavrı, doğru yorumları ve adil olma özeni midir bu programın diğerlerinden daha az konuşuluyor olmasının sebebi? ... Çünkü adı geçen herkese, tüm yarışmacılara ve yapımcılara, kirden kokmaya başlayan yayıncılık anlayışı içinde kıymete değer "insani" bir program yaptıkları için teşekkür etmek istedim.... (İclal Aydın, Çikolata Vatan, 15 Ocak 2005).

Örnek 78: Biliyorum birçok kişi bana düşman olacak. Ama yazmazsam çatlayacağım. Çünkü gerçekten büyük haksızlık yapıyor. Konu, Rahmi Koç'un yelkenle dünya seyahati yaptığı için uğradığı medyatik saldırı... (Turgay Noyan, Aktüel Pazar, 2 Ocak 2005).

Örnek 79: Şiirimizin bir ulu çınarı daha devrildi. Şükran Kurdakul ... Bu açılıma baktığımızda karşımızda gerçek bir aydın bir kültür adamı var kısaca... Bu eksikli konuşma için kendisinden ve sizlerden özür dileyerek, İkinci Dokuz Eylül'e Doğru şiirinin girişiyile ama şiirdeki 'çocuklar' sözcüğünü Şükran Kurdakul diye okuyarak bitirmek istiyorum sözlerimi. 248 (Şükrü Erbaş, Cumhuriyet Kitap, 30 Aralık 2004)

Dedikodu nitelikli sütunların yazarı, hakkında yazdığı ünlülerle ilgili sadece okuruyla konuşmamakta, Tanrı ile de konuşmalar yapmakta, bunu da yazısında okuyucuya aktarmaktadır (Örnek 80 -81).

Örnek 80: (Şebnem Kısaparmak) Hayatın sadece kendisiyle güzel olduğunu ileri sürenler familyasının nezih temsilcisi. Şiir okur, şarkı söyler, hüznü yaratır. Allah insanı dokunaklı ses tonundan korusun. Yani...

(Caner) Neden Yarabbim diyoruz neden musallat ettin Caner'i başımıza? Ve neden şiir okumasına müsaade ettin? (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 28 aralık 2004).

Örnek 81: Nuran Devres – Adası olmayan melek. Reyting canavariyesi. Akla hayale sığmayacak her türlü entrikanın müsebbihi. Olmaz denileni oldurtan senarist. Sahra çöllerinde sen onu reytingsiz bırakma Yarabbi.

(Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek 28 Aralık 2004).

Dedikodu sütun yazarı, konu aldığı ünlüler hakkında bedduada bulunmaktan zaman zaman kendini alamamaktadır (Örnek 82).

Örnek 82: Ünlüler Çiftliği – aslında bitmesin de beter olsun yeni gelecek olan ünlüler demeli. Ama gelenler yine ünlülerin en ünsüzleri, ünsüzlerin en seslileri, seslilerin en cücükleri olacağından fark etmiyor. (Atilla Aydoğdu, Akşam Çilek, 28 Aralık 2004).

Öte yandan, dedikodu sütun yazarı hakkında yazdığı ünlülerle ilgili iyi dileklerini de sütununda sunmaktadır (Örnek 83).

Örnek 83: Malazlar Holding'in veliahdı, Halil Bezmen'in damadı Ömer Malaz, kasım ayında eşi Alara Hanım ve çocuklarıyla tatile gittiği Antalya'da anevrizma (beyin damarı tıkanması) geçirip hepimizi üzmüştü ... Eşi ve arkadaşlarıyla birlikte yeni yıla Nişantaşı'ndaki Beymen Brasserie'de giren Ömer Bey'i, öyle sağlıklı görünce cidden çok sevindim. Umarım bir daha böyle sağlık sorunu yaşamaz.

Vakko'nun ortağı Alberto Elhadeş'in küçük oğlu Ediz ile iki yıldır flört ettiği sevgilisi Nil Bentürk, -sebebi nedendir bilinmez- üç ay önce yolarını ayırmıştı. ... Yemeğın ardından da Duçem Ekinci'nin evindeki yılbaşı partisine katılmışlar. Umarım bir daha hiç ayrılmazlar... (Bülent Cankurt, Sabah'la Günaydın, 5 Ocak 2005).

IV. Sonuç

Medya söylemi içerisinde incelenmemiş bir metin türü olarak karşımıza çıkan dedikodu sütunları bu çalışma bağlamında iki yönden incelenmiştir: sözcük ve sözdizimsel düzlemde biçem bilimsel yönden ve EŞÇ yönünden dedikodu sütunu, okuyucu ve hakkında dedikodu yapılan ünlüler arasındaki ilişkinin doğası.

Biçem bilimsel yönden ilk inceleme sözcüksel düzlemde yapılmıştır. Resmîyet dışı biçemin özelliklerine uygun, günlük dilde kullanım sıklığı yüksek, resmi ve teknik olmayan sözcüklerdir. Hatta bazen günlük dildeki sesletim özellikleri korunarak da sözcükler

yazılmaktadır (Örnek 1-5). Kullanılan sözcükler bazen argo ya da hoş olmayan sözcükler ya da sözcük grupları da olabilmektedir (Örnek 6-11). Sözcük düzleminde gözlenen bir diğer bulgu ise dedikodu içerikli sütun yazarının kendi ürettiği sözcükleri de kullanmasıdır (Örnek 12-19). Yabancı sözcük kullanımının da (Örnek 20-28) gözlemlendiği bu sütunlarda yabancı sözcüklerin Türkçe sesletim kurallarına göre yazılmış şekillerine (Örnek 29-31) de rastlamak olasıdır.

Biçem bilimsel incelemenin ikinci ayağını sözdizimsel düzlemde yapılan inceleme oluşturmuştur. Öncelikle bu sütunlarda yer alan eksilteli (%10,2) ve devrik (%12,26) tümce kullanım sıklığı hesaplanmıştır. %77,54 oranında kurallı tümce kullanımı bu metinlerin her ne kadar sözcük düzleminde sözlü dil kullanım özelliklerine göre yazılsa da sözdizimsel düzlemde yazılı dil kullanım özelliklerine göre yazıldığını göstermektedir. Sözdizimsel düzlemde dolaylı anlatımın kullanımının {-mİş} ya da “o.... dedi/diyor” şeklinde gerçekleştirildiği görülmüştür (Örnek 32-33). Dedikodu sütun yazarı duyduklarını aktardığı sütunun da ayrıca kendisinin bizzat şahit olduğu ünlülerle ilgili olayları ya da detayları aktarmaktadır. Bu kullanım bu sütunların geneline bakıldığında alaycı sezdirimlere yol açabilmektedir. Alt ve üst değişkeler bir başka deyişle resmiyet dışı biçem ile resmi biçem arasında yapılan gizli kaydırım (Örnek 34-37) sözcükler tarafından sunulan eleştirel bakış açısını destekleyen alaycı etkiyi oluşturmaktadır. Dolaylı anlatımın kullanımı sonucu ortaya çıkan öznellik sonucu yazar, yazdıklarının sorumluluğunu olayın kahramanı olan ünlüye aktarmaktadır. Ayrıca böylelikle okuyucu yazarın kim olduğunu unutmakta, tamamen ünlünün yaptıklarına odaklanarak ünlülere gülmekte ya da onlarla alay etmektedir. Bazı sütun yazarlarının sözdizimsel düzlemde günlük sözlü dilde rastlanabilecek dilsel sapmaları metinlerine taşıdıkları da görülmektedir (Örnek 38).

Dinamik ve etkin kişiler arası sözel etkileşimin etkisi, resmiyet dışı biçem, kısa ve basit sözdizimsel yapı, alt değişke ve argonun (hatta hoş olmayan sözcük/öbeği) sık kullanımı ile pekiştirilmektedir (Muchnick 1994; Rosenthal 2002; Shlesinger 2000, Schely-Newman 2004'de). Sözlü dilin bu özelliklerine benzeyen dil kullanımı yazılı metinde yanıtıcı da olabilmektedir. Dedikodu sütunlarında bulunan sözcük oyunları ve alaycı etkiler, kısmen de olsa yazılı bir metnin sonucudur. Alt ve üst değişkeler arasında kaydırım yapılması, yaratıcı sözcük oyunları, doğrudan alıntı yapılması becerikli bir şekilde harmanlanmış ve anlık olarak üretimi zor bir dil kullanımını ortaya çıkarmıştır. Konuşma dilinin ilüzyonu, dedikodu sütun yazarları tarafından kullanılan bir stratejidir. Bunu okuyucuların ilgisini çekmek için, herkesin gözü önünde olmasına karşın, onlarla gizli bir değişim içinde aktarmaktadır. Dedikodu

sütunları okuyucuyla dayanışmayı yaratmak üzere amaçlı olarak üretilen sentetik bir üründür (bkz. Talbot 1995).

Bu çalışmanın ikinci ayağını oluşturan eleştirel söylem çözümlemesine yönelik olarak yapılan incelemede Bergmann (1993) ve Schely-Newman (2004)'ın çalışmalarında yer alan dedikoduyu yapan kişi, hakkında dedikodu yapılan kişi ve dinleyici durumundaki kişi (ya da kişiler) üçgeninin Fairclough (1995)'un “kimlikler” kavramına uyarlanması sonucu dedikodu sütunu, okuyucular ve seçilen ünlüler üçgenine aktarılmasıyla bu ilişkilerin doğası mercek altına alınmıştır.

Dedikoduyu yapan kişi konumundaki dedikodu sütunu, metin olarak daha çok “kim” ve “ne” sorularının yanıtına yönelik bilgiler içermekte, “niçin” sorusunun yanıtı ise genellikle verilmemektedir. Metin yazarı sütununu kişisel ses kullanarak yazmakta, kendi görüşlerini ve değerlendirmelerini metne eklemektedir. Yargı belirten ifadeler, dedikodunun doğası gereği olarak da, bu metinlere yazar tarafından eklenmektedir (Örnek 39-41). Dedikodu sütununda yazar birinci tekil kişinin yanı sıra birinci çoğul kişi ekini de kullanmakta, bu kullanımlara “insan” sözcüğünü hem üçüncü tekil hem de birinci çoğul kişi adının yerine kullanımını da eklemektedir (Örnek 42-44). Dedikodu sütun yazarı sütunun da bazen kendisiyle de alay etmekte, bazen de kendisiyle ilgili bilgi vermektedir (Örnek 45-47). Böylelikle dedikodu sütunu, bir süre sonra kişi haline gelmekte, tıpkı gerçek bireyler gibi bu sütunlarda yazılanlar okuyucular tarafından “bugün hangi ünlü hakkında ne yazılmış”, hakkında yazılan ünlüler tarafından ise “bugün hakkımda ne yazılmış” şeklinde merak uyandırmaktadır.

Dedikodu içerikli sözel konuşmalarda dinleyiciler bulunmaktadır. Dedikodu sütunlarının ise okuyucuları vardır. Dedikodu sütun yazarı, okuyucuları bazen dedikodu nitelikli sütununa doğrudan davet edilmekte, bazen okuyucuya yönelik olarak onların konuya ilişkin görüşlerini sormakta, bazen de detayları onların da bildiğini vurgulayan (Örnek 48-52) ifadeler kullanmaktadır. Kurulan etkileşim metinde karşılıklı sohbet havasında (Örnek 53-54) gerçekleştirilmektedir. Birinci çoğul sesinin kullanılması da okuyucunun metne dahil edildiğini (Örnek 55-57) göstermektedir. Dedikodu sütununda verilmek istenen değişik anlamların (ünlülerle alay etmek gibi) okuyucu tarafından net bir şekilde anlaşılabilmesi için okuyucunun iletişimsel yetisini iyi yönde kullanmasını gerekmektedir; bu yeti içinde kültürel metinlere aşinalık ve toplumsal sahne hakkında dilsel, etkileşimsel, kültürel ve bağlamsal bilgi vardır. Bu tür muammalı durumlar okuyucu tarafından yüksek düzeyde katılımı gerektirmektedir. Bu da okuyucu açısından genellikle ünlülerle alay etmeyi de içeren bir yakınlık doğurmaktadır. Dedikodu sütun yazarı ile okuyucular arasındaki bu işbirliği, değişik düzeylerde, kişiler arası dedikodunun “gıyabında” biçimini, dil-dışı öğelerin yazılı metinlerde

olmamasını telafi ederek, tekrar etmektedir. Bu metinler yeteri kadar bilgiyle katmanlandırılmış ve değişik beklentilere ve bilgilere sahip okuyucuyu memnun eder durumdadır: toplumsal sahne hakkında yeterince bilgi sahibi olan okuyucular, bu dedikodunun kendi görüşlerini desteklediğini düşünebilirler iken, zengin ve ünlüleri merak edenler ve ünlülerin yaşadıklarını sanki bir yabancı diyarda yaşıyorlarmışçasına algılayanları da tatmin etmektedir. Dedikodu sütun yazarının biçemi, okuyucusuyla arasındaki işbirliğine katkıda bulunmaktadır. Türk kültüründeki yakınlık ve tanışıklık, bu sütunlarda okuyucuya doğrudan hitap etmeyi gerektirmektedir (Katriel 1987). Türk konuşma biçemi ve toplumsal-kültürel bağdaşıklık toplumsal yapıyı da yansıtmakta ve diğerlerinin saygınlığını daha az zedeleyecek iletişimsel stratejilere ve kibarlık dayanışmasına katkıda bulunmaktadır (Blum-Kulka 1992). Bununla birlikte dedikodu konuları temsil ettikleri değerleri sorgularcasına değişmektedir, tıpkı toplumda değişen değerler gibi (Katriel 1993).

Hakkında dedikodu yapılan kişiler ise yerli ya da yabancı “burjuva”dan, “sosyete”den ya da mesleğinde ün yapmış kişilerden seçilen ünlülerdir. Dedikodu sütun yazarı ile ünlüler arasındaki ilişki metinde bir şekilde belirtilmektedir. Bu ilişki dostluk ya da tanışıklık düzeyinde (Örnek 58, 59,61) olabileceği gibi yazarın ünlü hakkında araştırma yapmasıyla (Örnek 62) ya da sadece mesleğinin gereği olarak yaptığı iş sonucu (Örneğin 63, 64, 65) ortaya çıkan bir bilgi olarak metinde verilmektedir. Yazar ünlüler hakkında yazarken saygınlık değeri konusunda sadece ünlülerin kendileri tarafından sağlanan bilgileri aktarmamakta bu bilgileri doğrulayacak diğer araştırmalarının sonucunu da (Örnek 66-68) metinde vermektedir. Dedikodu sütun yazarı ile ünlüler arasındaki ilişki devam ederken sütun yazarı ünlülerle ilgili detayları vermeye devam etmekte böylelikle onlarla alay da (Örnek 69-71) etmektedir. Bazı sütun yazarları hakkında yazdığı ünlünün adını doğrudan vermekten kaçınmakta (Örnek 72) ya da hakkında yazdığı ünlüye bir lakap takarak onunla yine alay etmektedir (Örnek 73-74). Dedikodu sütun yazarı konuşma eylemlerinden bazılarını yerine getirerek hakkında yazdığı ünlü ile de doğrudan konuşuyormuşçasına yazmaktadır (Örnek 75-79). Türk kültürüne özel bir başka durum ise dedikodu nitelikli sütunlarda karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı sözel dedikodu da olduğu gibi (Karahana 2005) yazılı olarak gerçekleştirilen bu dedikodu da yazar, hakkında yazdığı ünlülerle ilgili Tanrı ile konuşmalarını (Örnek 80-81), ünlülerle ilgili beddua ya da kötü dilek sunumunu (Örnek 82) ya da tam tersi iyi dileklerini (Örnek 83) sütununda belirtmektedir. Ünlü olmanın bir bedeli vardır: ünlüler medyanın oyuncuğu durumundadır. Dedikodu sütunlarına malzeme olmak toplumun gözü önünde olmak demektir. Dolayısıyla bu sütunları yazan insanlar, ünlülerin ününe ün kattıklarını haklı hale getirmek durumundadırlar. Bu tür sütunların yazarı, ünlüleri

bu sütunlara taşıyan şeyin ne olduğu konusunda kendilerini haklı kılmak zorundadırlar. Ünlülerin her yaptığına neden okuyucular ve sütun yazarları dahil olmak zorundadır? Eğer ünlüler sahip oldukları statüleri hak ediyorsa, onlara bu kadar kredi neden tanınmaktadır? Bu sütunlar onlara eleştirel ve alaycı yaklaşmak, onları belirli kategorilere ayırmak konusunda bir mekanizma olarak çalışmaktadır. Dedikodu sütunları, basit kurallar hakkında konuşmaktan öte, ideolojiler ve güç ilişkilerini de sunmaktadır. Bu sütunlara genellikle yaşlı zengin erkekler ile genç güzel kadınlar konuk olmaktadır (Levin ve Kimmel 1977). Dedikodu sütunları, yayımlandıkları gazetelerdeki daha ciddi haber yazıları gibi, hakim ideolojileri ve toplumun güç dengelerini yeniden üretmekte ve devam ettirmektedir. Bu sütunlara malzeme olan kişiler toplumsal sahnenin gerisindeki güce de sahip insanlardır. Bu sütunlara malzeme olmamak da bir çeşit güç göstergesidir: bu sütunlara konu olmayan insanların gücü sadece ünlerine dayanmamakta, dedikoduya da bağlı olmamaktadır (Merry 1984). Ekonomi ya da politika alanında yer alan güçlü kişiler kamusal alanda kendilerinin belirlediği gündemlerle yer almakta, böylelikle bu tür sütunlara ihtiyaç duymamaktadır. Dolayısıyla gazetelerin diğer bölümlerinde yaptıkları ve söyledikleriyle yer alan kişiler, bu sütunların dışında tutulmaktadır: dedikodu sütunları, kendi yarattığı kahramanları - ki bu kahramanların ünü sadece medyada görünmekle sağlanmaktadır - ile oynayan bir metin türü haline gelmiştir (Strate 1994). Örneğin Başbakanın eşinin günlük davranışları dedikodu sütununun malzemesi olabilirken, Başbakanın özel ilişkileri haber bölümlerinde yer almaktadır.

Dedikodu sütun yazarları tarafından kullanılan stratejiler şu şekilde özetlenebilir: Metinlerde hikaye anlatı (narrative) yapısına her zaman uyulmamakta, hatta bazen ortada bir hikaye bile bulunmamaktadır ve öznel yaklaşımlar içermektedir. Hikayelerdeki değerlendirmeci faktörler – ki dedikoduyu gösteren noktalardır – bu sütunlarda açık ya da gizli olarak yapılmaktadır. Dedikodu sütun yazarları, alt-üst değişkeler arasında kaydırım yapmakta, dolaylı anlatımı kullanmakta, hedef kitleye seslenmekte, kişisel görüşlerini belirtmekte, bağlamsal ve metinlerarası bilgi vermektedirler. Bu sütunların yazarları değişen toplumsal ve ahlaki değerleri hatırlatıcı tarzda görüşlerini belirtmekte, bu şekilde bu değerlerin koruyuculuğuna soyunmuş durumda olmaktadır. Bu stratejilerin kullanımı ise kendine özgü özellikleri olan medya söylemini oluşturmaktadır. Bu söylem kişiler arası sözel dedikoduda gözlenen katılımcılar arasındaki yakınlığın bir benzerini yazılı metinde oluşturmaktadır. Bu da sansasyonel haberleri keşfetmek, satır aralarını okumak, ünlülerle alay etmek, ünlülerin küçük kabahatleri ile aşırılıklarını ılımlı ya da daha sert bir şekilde eleştirmek yönünde okuyucuyu çekmektedir. Bu sütunlar sadece haber değeri taşıdıkları için değil, zengin ve ünlülere olan yakınlık duygusuyla da okunmaktadır (Garrett ve Bell 1998).

Ortaya çıkan dedikodu sadece metinden kaynaklanmamakta, metin ile okuyucu arasındaki görüş alışverişinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaynaklar

- Bauman, R. 1992. "Disclamers of Performance", J.H. Hill ve J.T. Irvine (eds.) *RESPONSIBILITY AND EVIDENCE IN ORAL DISCOURSE*. Cambridge: Cambridge University Press. syf. 182-96.
- Bell, A. 1998. "The Discourse Structure of News Stories", A.Bell ve P. Garrett (eds.) *APPROACHES TO MEDIA DISCOURSE*. Oxford: Blackwell. syf. 64-104.
- Bergmann, J.R. 1993. *DISCREET INDISCRETIONS: THE SOCIAL ORGANIZATION OF GOSSIP*. New York: Adline de Gruyter.
- Ben-Zeev, A. 1994. "The Vindication of Gossip" R.E. Goodman ve A. Ben-Zeev (eds.) *GOOD GOSSIP*. Lawrence: University of Kansas Press. syf. 11-24.
- Blum-Kulka, S. 1992. "The Metapragmatics of Politeness in Israeli Society", R. Watts, R.J. Ide ve S. Ehlich (eds) *POLITENESS IN LANGUAGE: STUDIES IN ITS HISTORY, THEORY AND PRACTICE*. Berlin: Mouton de Gruyter. syf.255-81.
- Blum-Kulka, S. 2000. "Gossip Events at Small Family Dinners: Negotiating Sociability, Presence and the Moral Order", J. Coupland (ed.) *SMALL TALK*, London: Longman. syf. 213-41.
- Brenneis, D. 1989. "Gossip", *INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF COMMUNICATION*, vol. I. syf. 225-6.
- Briggs, C.L. ve R.Bauman. 1992. "Genre, Intertextuality, and Social Power", *JOURNAL OF LINGUISTIC ANTHROPOLOGY*2: 131-72.
- Büyükkantarcıoğlu, Nalan. (2001). "Eleştirel söylem çözümlemesi ve toplumruhbilim bağlamında bir metin incelemesi: İnci Aral'ın Gölgede Kırk Derece adlı öyküsü", Ünsal Özünlü ve Mehmet Ali Gülel (ed.) *I. DİL, YAZIN, DEYİŞBİLİM SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ*. Denizli. 176-189.
- Dascal, M. ve E.Weizman. 1987. "Contextual Exploitation of Interpretation Clues in Text Understanding: An Integrated Model", J. Verschueren ve M. Bertuccelli-Papi (eds.) *THE PRAGMATIC PERSPECTIVE*, Amstredam: John Benjamins. syf. 31-46.
- Drucker, S.J. ve R.S. Cathcart (eds). 1994. *AMERICAN HEROES IN A MEDIA AGE*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Fairclough, N. 2005. "Critical discourse analysis, organizational discourse, and organizational change" <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/norman.htm>

- Fairclough, N. 1995. *MEDIA DISCOURSE*. London: Arnold.
- Gamson, J. 1994. *CLAIMS TO FAME: CELEBRITY IN CONTEMPORARY AMERICA* Berkeley: University of California Press.
- Garrett, P. ve A. Bell. 1998. "Media and Discourse: A Critical Overview". A. Bell ve P. Garrett (eds.) *APPROACHES TO MEDIA DISCOURSE*. Oxford: Blackwell. syf. 1-20.
- Georgakopoulou, A. ve D. Goustos. 1997. *DISCOURSE ANALYSIS: AN INTRODUCTION*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- Gluckman, M. 1963. "Gossip and Scandal", *CURRENT ANTHROPOLOGY*4: 307-16.
- Goffman, E. 1981. *FORMS OF TALK*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goldsmith, D. 1989. "Gossip from the Native's Point of View: A Comparative Analysis", *RESEARCH ON LANGUAGE AND SOCIAL INTERACTION*23: 163-94.
- Irvine, J.T. 1996. "Shadow Conversations: The Indeterminacy of Participant Roles", M. Silverstein ve G. Urban (eds) *NATURAL HISTORIES OF DISCOURSE*, Chicago ve London: The University of Chicago Press. syf. 131-59.
- Karahan, F. 2005. "Toplumruhbilimsel Betimlemeler ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında "Gelinim Olur musun?" Adlı Yarışmadaki Dedikodu Nitelikli Konuşmalara Yönelik Bir İnceleme", *HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ*, Vol.1. (yayınlanacak).
- Katriel, T. 1987. *TALKING STRAIGHT: DUGRI SPEECH IN ISRAELI SABRA CULTURE*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Katriel, T. 1993. "Lefargen: A Study in Israeli Semantics of Social Relations", *RESEARCH ON LANGUAGE AND SOCIAL INTERACTION*, 26, syf. 31-53.
- Kocaman, A. 1992. "Preliminaries to the Study of Stylistic Scales in Turkish", *DİLBİLİM 20. YIL YAZILARI*, Karaca Dil Kursu: Ankara. syf. 183-90.
- Levin, J. ve A. Modt-Desbareau, A. Arluke. 1988. "The Gossip Tabloid as Agent of Social Control", *JOURNALISM QUARTERLY*65: 514-17.
- Levin, J. ve A. Arluke. 1987. *GOSSIP: THE INSIDE SCOOP*. New York: Plenum Press.
- Levin, J. ve A.J. Kimmel. 1977. "Gossip Columns: Media Small Talk", *JOURNAL OF COMMUNICATION*27: 168-80.
- Lull, J. ve S. Hinerman (eds). 1997. *MEDIA SCANDALS*. Cambridge: Polity Press.
- Merry, S.E. 1984. "Rethinking Gossip and Scandal" D.Black (ed.) *TOWARD A GENERAL THEORY OF SOCIAL CONTROL*. Vol. 1. New York: Academic Press. syf. 271-302.
- Muchnik, M. 1994. "Lo Stam Slang" [Not Just Any Slang]", *LESHONENU LA'AM*44: 65-76.

- Nunan, D. 1993. *INTRODUCING DISCOURSE ANALYSIS*. England: Penguin English.
- Omaggio, Alice C. 1986. *TEACHING LANGUAGE IN CONTEXT: PROFICIENCY-ORIENTED INSTRUCTION*. Boston: Heinle & Heinle.
- Paine, R. 1967. "What is Gossip About? An Alternative Hypothesis", *MAN*2: 278-85.
- Rosenthal, R. 2002. "The Language of Gossip Columns", *Zahov Ole [Rising Yellow] ZEMAN HASHARON*.
- Scannel, P. 2001. "Authenticity and Experience", *DISCOURSE STUDIES*3 (4): 405-11.
- Schely-Newman, E. 2004. "Mock Intimacy: Strategies of Engagement in Israeli Gossip Columns", *DISCOURSE STUDIES*, Vol 6(4), syf. 471-488.
- Shlesinger, Y. 2000. *JOURNALISTIC HEBREW: STYLISTIC ASPECTS OF ISRAELI NEWSPAPER SECTIONS*. Beer Sheva: Ben Gurion University ve The Negev Press.
- Spacks, P.M. 1985. *GOSSIP*. New York: Knopf.
- Sparks, C. ve J.Tulloch (eds.). 2000. *TABLOID TALES*. Lanham, MD: Rowan and Littlefield.
- Strate, L. 1994. "Heroes: A Communication Perspective" S.J. Drucker ve R.S. Cathcart (eds). *AMERICAN HEROES IN A MEDIA AGE*. Cresskill, NJ: Hampton Press. syf. 15-23.
- Talbot, M. 1995. "A Synthetic Sisterhood: False Friends in Teenage Magazines", K.Hall ve M. Bucholtz (eds.) *GENDER ARTICULATED: LANGUAGE AND THE SOCIALLY CONSTRUCTED SELF*. New York ve London: Routledge.
- Thornborrow, J. ve D. Morris. 2004. "Gossip as strategy: The management of Talk about others on reality TV show 'Big Brother'". *JOURNAL OF SOCIOLINGUISTICS*. 8/2. 246-271.
- Tolson, A. 2001. "Being Yourself": The Pursuit of Authentic Celebrity", *DISCOURSE STUDIES*3 (4): 443-57.
- Ur, P. 1996. *A COURSE IN LANGUAGE TEACHING: PRACTICE AND THEORY*. Great Britain: Cambridge University Press.